

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

**ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКИ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УГОРЩИНІ ТА УКРАЇНІ**

Іванка (Качо) Домініко Елемірівна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 10 /27 жовтня 2021 року

Науковий керівник:

Балог Лівія Іванівна

ст. викладач

Завідувач кафедрою:

Біда Олена Анатоліївна,

доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Кваліфікаційна робота

**ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКИ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УГОРЩИНІ ТА УКРАЇНІ**

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконав: студентка IV-го курсу

Іванка (Качо) Домініко Елемірівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Балог Лівія Іванівна**

ст. викладач

Рецензент: **Греба Ілдіко Золтанівна**

ст. викладач

Берегове

2022

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**AZ INKLUZÍV OKTATÁS JOGI HÁTTERÉNEK ÉS GYAKORLATÁNAK
ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁG ÉS UKRAJNA
VONATKOZÁSÁBAN**

Szakedolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Ivánka (Kacsó) Dominika

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Balogh Livia

adjunktus

Recenzens: Greba Ildikó

adjunktus

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
I. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ, МЕТА І ЗАВДАННЯ РОБОТИ, ГІПОТЕЗИ.....	8
1.1 Основні поняття інклюзивної освіти.....	8
1.1.1 Особливості та переваги інклюзивної освіти.....	14
1.1.2 Педагогічні компетентності в організації успішної інклюзивної освіти.....	16
II. МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	18
2. 1 Запровадження інклюзивної освіти в Україні.....	20
2.1.1 Закони про інклюзивну освіту в Україні.....	22
2.1.2 Функціонування педагогічної професійної служби.....	23
2.1.3 Роль асистента вчителя в інклюзивній освіті.....	30
3.1 Запровадження інклюзивної освіти в Україні.....	33
3.1.1 Закони про інклюзивну освіту в Україні.....	34
3.1.2 Функціонування педагогічної професійної служби.....	35
3.1.3 Роль асистента вчителя в інклюзивній освіті.....	37
III. РЕЗУЛЬТАТИ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СТОСОВНО В УГОРЩИНІ І В УКРАЇНІ.....	42
ВИСНОВОК.....	51
РЕЗЮМЕ.....	54
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	56
СПИСОК ТАБЛИЦЬ.....	60

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	6
I. A TÉMA AKTUÁLITÁSA, CÉLOK, FELADATOK, HIPOTÉZISEK.....	8
1.1 Az inkluzív oktatás alapfogalmai.....	8
1.1.1 <i>Az inkluzív oktatás jellemzői és előnyei.....</i>	14
1.1.2 <i>Pedagóguskompetenciák a sikeres inkluzív nevelés szervezésében.....</i>	16
II. NEMZETKÖZI OKMÁNYOK, TÖRVÉNYKEZÉS AZ INKLUZIV OKTATÁS TERÉN.....	18
2.1 Az inkluzív oktatás bevezetése Ukrajnában.....	20
2.1.1 <i>Az inkluzív oktatásról szóló törvények Ukrajnában.....</i>	22
2.1.2 <i>Pedagógiai Szakszolgálat működése.....</i>	23
2.1.3 <i>Tanárasszisztens szerepe az inkluzív oktatásban.....</i>	30
3.1 Az inkluzív oktatás bevezetése Magyarországon.....	33
3.1.1 <i>Az inkluzív oktatásról szóló törvények Magyarországon.....</i>	34
3.1.2 <i>Pedagógiai Szakszolgálat működése.....</i>	35
3.1.3 <i>Tanárasszisztens szerepe az inkluzív oktatásban.....</i>	37
III. ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI MAGYARORSZÁG ÉS UKRAJNA VONATKOZÁSÁBAN.....	42
ÖSSZEFOGLALÁS.....	51
REZÜMÉ.....	54
HIVATKOZOTTIRODALOM.....	56
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE.....	60

BEVEZETÉS

Minden gyermek egyedi a fejlődésében. Felnőve választja meg életútját és a helyét a társadalomban. Vannak azonban fogyatékkal, részképesség hiánnyal élő gyerekek, akiknek segítségre van szükségük ahhoz, hogy helyet tudjanak foglalni a társadalomban. Egészségügyi állapotától, testi vagy értelmi fogyatékoságától függetlenül mindenkinek joga van olyan oktatásban részesülni, amelynek minősége nem tér el az egészséges emberek oktatásának színvonalától.

Miért is fontos az inkluzív oktatás? Az inkluzív nevelés egy olyan oktatási-szolgáltatási rendszer, amely a sajátos nevelési igényű gyermek középiskolai oktatását, szocializációját és a társadalomba való beilleszkedését biztosítja. Az inkluzió célja a sajátos nevelési igényű gyermekek személyiségfejlődésének feltételeinek megteremtése, számukra a nevelési-fejlesztési környezet kialakítása. Vagyis az inkluzív iskolában, osztályban, nem a gyermek alkalmazkodik az oktatáskövetelményeihez, hanem az oktatási rendszer változik a gyermek érdekében. Ez a megközelítés kiküszöböli minden diszkriminációt, és minden gyermek számára biztosítja az iskolába jutást.

A befogadó iskolának az előnye az, hogy fejleszti a szociális kompetenciák és a kommunikációs készségeket; segíti a baráti kapcsolatok kialakítását, a gyermek társadalmi elfogadását.

A mai világban a legtöbb fejlett országban az inkluzív koncepciót alkalmazzák. Ukrajnában az inkluzív oktatás megvalósítása 2017-től van érvényben, ugyanis ekkor írták alá a befogadó oktatásról szóló törvényt. Magyarországon kezdetben az integrált nevelés-oktatás volt jelen, majd később a 80-as évektől kezdett kialakulni világszerte az inkluzív oktatás, így Magyarországon a 90-es évektől kezdődött el az integrált és inkluzív oktatás alkalmazása együttesen.

A szakdolgozatom megírása során választ szerettem volna kapni arra, hogy az inkluzív oktatásnak milyen jogi háttere és gyakorlata van Ukrajnában és Magyarországon, továbbá kideríteni, hogy milyen összefüggések, hasonlóságok, különbségek vannak az oktatás során. A dolgozatom 3 fejezetből áll. Az I. fejezetben megismertetem az olvasót a szakdolgozatom céljaival, a téma aktualitásával, az alapvető fogalmakkal, amelyek az inkluzív oktatásban előfordulnak. Ebben a fejezetben kitérek az inkluzív oktatás jellemzőire és előnyeire is. Végül megismertetem az olvasót a pedagóguskompetenciákkal, amellyel rendelkeznie kell egy tanárnak az oktatás során.

A következő fejezetemben a nemzetközi okmányokat mutatom be az inkluzív oktatásról, ezek az ENSZ által meghatározott dokumentumok, a Dakari nyilatkozat, Salamancai nyilatkozat. Továbbá, kitérek az inkluzív oktatás bevezetésére Ukrajnába, illetve a törvényekre, amelyek elfogadottak erre az oktatásra. Ezen felül megismertetem az olvasót a Pedagógiai Szakszolgálat működéséről, továbbá a tanárasszisztens szerepéről. Ugyan ebben a fejezetben szó esik az inkluzív oktatás bevezetéséről Magyarországon, ezen belül az oktatásra vonatkozó törvényekről. Bemutatom a Magyarországon lévő Pedagógiai Szakszolgálat működését, illetve a tanárasszisztens szerepét.

Végül az utolsó fejezetemben összehasonlító vizsgálatot végzek Ukrajna és Magyarország vonatkozásában az inkluzív oktatás jogi háttéréről és gyakorlatáról.

Leendő tanárként, fontosnak tartottam megismerkedni ezzel a témával, mivel mindenkinek meg kell tanulnia elfogadni a gyermekeket egy osztályon belül. A befogadás, elfogadás nélkül, és a kompetenciák, készségek nélkül, mellyel rendelkeznie kellene egy tanárnak, nem működhet megfelelően egy osztály.

I. A TÉMA AKTUALITÁSA, CÉLOK, FELADATOK, HIPOTÉZISEK

A társadalomban sokáig úgy gondolták, hogy a fogyatékos gyerekeknek nincs helyük az egészséges kortársak körében, nem képesek a munkakészségek elsajátítására. Az ilyen gyerekek otthon voltak, szüleik és orvosaik felügyelete alatt.

De a társadalmi élet változásai, a korrekciós pedagógiában alkalmazott módszerek és megközelítések újraértékelése azt jelzi, hogy a fogyatékkal küzdő gyermek problémáit az egyénhez, a nevelési feltételekhez és általában az élethez kell közelíteni.

Az inkluzív oktatás magában foglalja az oktatási szolgáltatások rendszerét, amely azon az elven alapul, hogy biztosítják a gyermekek oktatásához való alapvető jogát és a lakóhelyén történő tanuláshoz való jogot.

A munkám célja: megismerni az inkluzív oktatás jogi hátterével és gyakorlatával; illetve a nemzetközi dokumentumokkal, amelyek erre a modern oktatásra vonatkoznak.

Célom volt még, hogy összehasonlító vizsgálatot végezzek Magyarország és Ukrajna vonatkozásában az inkluzív oktatás jogi hátteréről és gyakorlatáról, valamint választ kapjak hipotéziseimre, melyek szerint feltételezzük, hogy:

- Mindkét oktatási rendszerben hasonló feladatok hárulnak a szakszolgálat munkatársaira, hasonlóak a célok, feladatok és hasonló képzésen vesznek részt a szakemberek;
- Mindkét országban az inkluzív oktatással az a cél, hogy minden gyerek számára egyenlő jogot biztosítson az oktatáshoz.

Szakdolgozatom során a következő módszereket alkalmaztam:

- szakirodalom felkutatása, részletes áttekintése;
- összehasonlító vizsgálat.

1.1 Az inkluzív oktatás alapfogalmai

A pedagógia egyik problémája, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók és a fogyatékkal élő tanulók számára melyik nevelés a hatékonyabb, a szegregált, vagyis a külön intézményekben történő nevelés vagy az integrált, a többségi tanulókkal együtt nevelés. Az integrációs szemlélet a fogyatékos gyerekek szempontjából kedvezőbb, mert lehetővé teszi, hogy a családban nevelkedjen és, hogy zökkenő mentesen betudjon illeszkedni a társadalomba.

A *szegregáció* elkülönítést jelent. Amikor is a szociális, kulturális vagy biológiai determináltsága, egyéni különbségekkel rendelkező gyermekek külön intézményben vannak, a többségi tanulóktól elkülönítetten, külön osztálykeretben biztosított nevelésben és oktatásban vannak részesítve. (Juhász, 1989).

A gyógypedagógia tudomány fejlődéstörténetéhez tartoznak a szegregált intézmények, ugyanis elősegítette a gyógypedagógia tudományának fejlődését. Az első ilyen intézményt a süketek számára hozták létre Párizsban, ezt követően sorra alakultak külön iskolák a különböző fogyatékosági típusok számára, mint például: értelmi fogyatékosok, beszédsérültek, testi és mozgássérültek számára (Csányi-Kereszty, 2009).

Ezt a fajta nevelést-oktatást jó megoldásnak tartották, viszont a szülők elkezdtek egy másik mozgalmat megindítani, mivel az ilyen elkülönített, speciális intézményekben a fogyatékkal élő gyermekeknek már nagyon fiatalon, szüleiktől távol kell kerülniük.

A rendszerváltástól kezdve kezdett kialakulni az a szemlélet, mely szerint a fogyatékos gyerekeknek a többi gyerekekkel együtt kell, hogy nevelkedjenek. Így a törvények szerint, kialakul egy új szemlélet, mely szerint a fogyatékosokkal élő személyek, az épekhez hasonló lehetőségek felhasználásával vehessenek részt a társadalmi együttélésben, vagyis esélyegyenlőséget kell biztosítani.

Az *esélyegyenlőség* a diszkrimináció tilalmát, illetve az egyenlő bánásmód követelményét jelenti. Mindenki számára kell biztosítani egyenlő jogokat, illetve egyenlő jogi státuszt. A társadalmi egyenlőség csupán azzal biztosítható, ha maga a jog is figyelembe veszi a fennálló egyenlőtlenséget, ezen kívül az eltéréseket az egyenlőtlenségre tekintettel kezeli.

Az egyenlőség társadalmi szinten történő megteremtése kettősséget eredményez a szabadság szempontjából. Egyrészt szükségessé teszi a beavatkozást a szabadságba, mivel a korlátok nélküli szabadság lehetetlenné teszi az egyenlőséget, másrészt azonban társadalmi egyenlőségről csupán abban az esetben beszélhetünk, ha a szabadság is megvalósul. Vagyis az adott társadalomnak, továbbá jogrendnek szükséges biztosítania mindenki részére az emberi méltóság védelmét, valamint érvényesülését, továbbá az individuum részére személyisége szabad kibontakoztatását (Varga, 2015).

Az esélyegyenlőség biztosítása kétféle megközelítést tesz szükségessé, egyrészt különbséget teszünk az esélyegyenlőség, ezen kívül az egyenlő esélyek biztosítása között. Ezen szerint az esélyegyenlőség elsődlegesen az egyenlő hozzáférés azonos módon való biztosítását, más megközelítésben az egyenlő bánásmódot jelenti. Az egyenlő bánásmód használatával lehet megelőzni, hogy állampolgárok, valamint kategóriák kirekesztődjenek a társadalomban fellelhető lehetőségekhez való hozzáférésekből. Vagyis az esélyegyenlőség azt a demokratikus társadalmi minimumot biztosítja, hogy senki nem kerülhet hátrányba valós, esetleg vélt individuális adottságai, esetleg valamilyen csoporthoz tartozása miatt. Másrészt viszont, a különféle személyeknek, valamint csoportoknak lehetősége van másokkal kollektív térben,

ezen kívül másokkal azonos módon, továbbá arányban hozzáférni információkhoz, tevékenységekhez, szolgáltatásokhoz, eszközökhöz stb.

Az inklúzió, ami nem más mint kölcsönös befogadás az esélyegyenlőségre és méltányosságra épít, próbál eredményes módszereket biztosítani. Az inklúzió szintén, mint az esélyegyenlőség a diszkrimináció megkülönböztetés tilalmát tartja szem előtt, hogy mindenki hozzá férjen a szolgáltatásokhoz, mint az iskolában, úgy a munkahelyen, vagy bárhol, valamint, hogy a különféle kategóriák, egyének sikeresen együtt tudjanak élni (Varga,2015).

Az esélyegyenlőség kérdésköre, valamint a különféle társadalmi stratégiák megjelenése vizsgálható, továbbá vizsgálandó az intézményes nevelés (óvoda, iskola) világában is.

Az *integráció*, az a szemlélet, amely a speciális szükségletű gyermekeknek vagy fiataloknak a nem fogyatékosok közé való beillesztésére vonatkozik. Az integráció, egy szóval nem más, mint fogadás. Ezt a szót használjuk a sajátos nevelési igényű, a roma és a halmozottan hátrányos gyermekek, tanulók együttnevelésének kifejezésére egyaránt, illetve nem csak együttlétet jelent, hanem együttes tevékenykedést is, mint például közös játék, tanulás, munka, amely alkalmazkodást igényel mind a befogadó, mind a befogadott részéről egyaránt.

A 2011. évi CXCV. jogszabály a nemzeti köznevelésről illetve az egyenlő bánásmódról szóló jogszabály is biztosítja, hogy mindenki részére biztosított legyen a közoktatás intézményeibe való bekapcsolódás lehetősége. Emellett a megkülönböztetés-mentesség elvén alapuljon. A törvény elsősorban a szegregáció ellen tud hatni, de emellett más szempontokat is figyelembe vesz, mint az oktatás területén tapasztalható rejtett szelekciós mechanizmusokat. Az integráció tehát, a különféle személyeknek, továbbá csoportoknak lehetősége van másokkal kollektív térben, valamint másokkal azonos módon, továbbá arányban hozzáférni információkhoz, tevékenységekhez, szolgáltatásokhoz, eszközökhöz (Varga, 2015).

Az inkluzív nevelés-oktatás, egy olyan lényeges, alapvető fontosságú szemlélet, amely figyelembe veszi teljes mértékben a gyermekek, diákok egyéni különbségeit, így kialakít egy befogadó környezetet személyi, tárgyi, továbbá pedagógiai vonatkozásban, és ezekből kiindulva, ezekre építve fejleszti a gyerekeket. Ebben az oktatásban a tanárok célja, az egyéni különbségek figyelembe vétele, az egyéni kibontakoztatás és az egyének tudásának bővítése.

Az inklúzió megakadályozza egy adott területen (óvoda, iskola) a hátrányos vagy fogyatékos gyerekek kizáródását, illetve sikeressé teszik részvételüket (Fülöp, 2015).

Egy másik meghatározás szerint az *inklúzió* egy olyan szemlélet, amely figyelembe veszi minden tanuló érdekét, tiszteletben tartja a sokféleséget, pozitívan áll ehhez a dologhoz, illetve

képes egyenlő hozzáférést biztosítani az oktatáshoz, fejlődik az oktatás minősége. (UNESCO, 2008).

A társadalomtudomány kulcsfogalmai közé tartozik a *diverzitás*, mely kiterjed a kultúrán túl az etnikum, a nemek, az osztály, a vallás, az állampolgárság, továbbá a kor kérdéskörére, valamint ezek interkulturális, valamint mindenre kiterjedő interakcióban való értelmezésére. A diákok különbözősége adódhat perszonális, öröklött tulajdonságokból, és/vagy a társadalmi szituáció, valamint a kulturális környezet hatásaiból. A diverzitás individuális szinten, összetett, sokféle (kiemelkedő vagy hátrányt okozó), mely tulajdonságok fejlődését erőteljesen befolyásolja a társadalmi, továbbá a kulturális környezet. Az individuum élethelyzetét döntően meghatározza, hogy tulajdonságai közül melyek kerülnek fókuszba. Ebben lényeges szerepük van a társadalmi normáknak, amelyek előnyös, esetleg hátrányos helyzetet teremtenek azzal, hogy hatásukra az egyénre jellemző sokféleség közül bizonyosak felértékelődnek, mások figyelmen kívül kerülnek, valamint elutasítást eredményeznek.

A kutatók vizsgálták a tanulás intézményi környezetét és arra jutottak, hogy az esélyegyenlőségi cselekvések az egyének, valamint közösségek értékeit, szükségleteit felismerő, ezen kívül ahhoz igazodó környezetben tudnak maradéktalanul célt élni. Megközelítésünk szerint az inkluzív pedagógia szemlélete az, hogy minden személyre egyediségében tekint, társadalmi, kulturális tulajdonságai metszetében elhelyezve a diákot, alakítja ki az együttműködő, segítő tanulási feltételeket. Az inkluzív környezet, valamint a sokféleség (diverzitás) sikeres kezelését az egyediségből következő szükségletekre való effektív reagálással éri el. Nyitottságot tükröz, melyet az érintettek pozitív attitűdje, a sokszínűség értékelésének szemlélete jellemez. Fontos meghatározója az oktatásnak a pedagógus felkészültsége, mely a tanulók individuális életútjának megértésében, személyre szabott, valamint eredményes segítésében ölt testet (Varga, 2015).

Pedagógiai oldalról, az integrációt úgy értelmezhetjük, hogy egy tanulót sem rekesztünk ki, továbbá különböztetünk meg egy másiktól, hanem egymással együttműködve, a mindenkori fejlettségi szintjén, a kompetenciáihoz alkalmazkodva, adottságainak jó fejlesztésben részesüljön. Sok esetben előfordul egyszerű integráció esetében, hogy a fogyatékos gyermeket úgy veszik fel, hogy nem ismerik sajátos vonásait, így elvárják tőle, hogy hasonló teljesítményt nyújtson, mint a többiek, következésképpen a többiek szintjéhez való igazodást igénylik tőle (Fülöp, 2015).

Különleges bánásmódot igénylő gyermek: olyan gyerekek tartoznak ide, akiknek állandó vagy átmeneti jelleggel fizikai, biológiai, pszichológiai, esetleg más egyéb nehézségeik miatt sajátos nevelési igényeik vannak, és speciális bánásmódot igényelnek (Petriné, 2003).

Sajátos nevelési igényű tanuló: azok a gyerekek tartoznak ide, akik a szakértői bizottság véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetekor halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral, esetleg egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd és különleges bánásmódot igényel (Mesterházi, 2006).

A *fogyatékoság* a gyógypedagógia alapfogalma. A fogyatékoság jelentése változó, attól függ, hogy az adott társadalomban hogyan gondolkoznak a fogyatékoságról, kit tekintenek fogyatékos személynek, illetve milyen az egyén fizikai és társadalmi környezete. A fogyatékoság jelöli meg azt a tulajdonságot, esetleg tulajdonságcsoporthoz, ami alapján a gyermek gyógypedagógiai ellátást igényel. A fogyatékoság vonatkozhat egy tulajdonságterületre, egy területen belül egy vagy több tulajdonságra, de vonatkozhat több területre, valamint több területen több különböző tulajdonságra is.

Az sikeres inkluzív oktatáshoz, szükség van a tanterv módosítására, tehát az adaptációra. Az *adaptáció* egy olyan stratégia, amely abban segít, hogy a SNI-gyerekek egy befogadó osztályteremben ugyanannyi tudást sajátítsanak el, mint osztálytársai. Míg a módosítás a tantárgy készségek szintjének megváltoztatását (egyszerűsítését) jelenti. Ha adaptáció esetén az oktatás tartalma megfelel az osztály egésze által megszerzett tudás és készségek szintjének, akkor a módosítás lehetőséget jelent az SNI-gyermek oktatási tevékenységben való részvételére, bár a megszerzett tudás szintje nem feltétlenül felel meg az életkori sajátosságainak, az osztály életkorához, amelyben tanul.

Az adaptáció célja:

- az SNI-gyermek által történő információszolgáltatás és a tantárgy tanulmányi módjainak keresése és fejlesztése, figyelembe véve sajátosságait;
- további eszközök és anyagok használata (kártyák, utasítások, szabályok stb.);
- az ismeretek és készségek elsajátításának tesztelésének módjainak kialakítása.

Az adaptáció fajtái:

- alkalmazkodás az oktatási környezethez (a megvilágítás intenzitásának növelése, ahol látássérült gyermekek vannak, a hangzavar szintjének csökkentése, ahol hallássérült gyermekek vannak, akik hallókészüléket használnak);
- változások az oktatás megközelítésében (különböző bonyolultsági szintű feladatok esetén az órák témájának időtartam meghosszabbítása egy-egy feladat végrehajtására, az megváltoztatása);
- a tananyagok adaptálása (különböző betűméretű nyomtatott szövegek, súgó-kártyák) (NUS, 2020).

A másik ilyen stratégia a *modifikáció*. Modifikáció nem más, mint a tantárgy tananyagának és ebből adódóan azon ismeretek, készségek szintjének megváltoztatása (általában egyszerűsítése), amelyet a gyermeknek a képzés során el kell sajátítania. Modifikáció - megváltoztatja az oktatás jellegét. Módosul továbbá a tananyag/feladatok tartalma és fogalmi összetettsége (teljessége) is. A modifikáció fő feladata a tananyag tartalmának egyszerűsítése, figyelembe véve az SNI-vel rendelkező gyerek jellemzőit.

A modifikáció célja továbbá a gyermek oktatási szocializációs aktivitásának biztosítása (aktív részvétel az osztálytermi tanulásban), valamint az egyéni tanulási feltételek megszervezése további módszerekkel és eszközökkel.

A módszer sajátossága, hogy nem hasonlít a speciális iskolák követelményeihez és tartalmához. A módosított befogadás lényege, hogy a gyermek ugyanazon a tematikus-naptári terv szerint tanuljon, mint a középiskola egész osztálya. Az órák témái az SNI hallgató és a többi hallgató számára azonosak, de az anyagok, a megközelítések és a tanulás mélysége eltérő.

Modifikáció alapelvei:

- egyszerűsítés (a célok és/vagy a tartalom összetettségének csökkentése);
- kizárás (a tanult tudományágak számának csökkentése, vagy a tantárgy végső céljaira vonatkozó követelmények csökkentése és bizonyos tartalmak kizárása);
- kombinálás vagy megszilárdítás (egyes tantárgyak integrálása vagy a végső célok, tartalom integrálása).

A tanterv és az óra tartalmának módosításához a következőket használják:

- az órán tanult anyag mennyiségének csökkentése;
- a témakörök számának csökkentése egy vagy több tudományágból;
- a feladat helyettesítése egy másikkal a tudományág tanulási irányának megtartása mellett (például tollal történő írás helyett számítógépen gépelni);
- a feladat összetettségének csökkentése (például szorzás helyett összeadás);
- kiegészítő anyagok: kártyák, szabályok felhasználása rajzok vagy címkék formájában;
- utasítások és cselekvési algoritmusok ismétlése.

Ennek megfelelően a módosított osztályokban tanuló SNI hallgatók értékelési rendszere az egyéni képességek figyelembevételével külön kerül kialakításra. A tesztfeladatoknak egyszerű műveleteket kell tartalmazniuk az összetett helyett (például írás helyett rajzolni, számológéppel számolni).

Adaptáció és modifikáció eszközei:

- Témához kapcsolódó kártyák, számítógépes programok, színek stb.;

- szabályok és utasítások újrafogalmazása érthetőbb és kevésbé „tudományos”szavakkal;

- a további sémák vagy egyszerű rajzok. Ezek lehetnek logopédiai kártyák, betűs kockák.

Az adaptált és módosított anyagok esetében is kötelező az egyéniesítés. Ez vonatkozik mind a képzésre, mind a megszerzett tudás tesztelésére szolgáló anyagokra. Mindezeknek az anyagoknak meg kell felelniük az egész osztály tantárgyának (NUS, 2020).

1.1.1 Inkluzív oktatás előnyei és jellemzői

Az inkluzív iskolákban a legfontosabb az személyek közötti kompetencia. Az együttnevelő iskolában szükség van arra, hogy ne csupán a tanuló, továbbá pedagógus között legyen szoros kapcsolat, hanem, hogy ez a kapcsolat jelen legyen a gyerek, ezen kívül szülő között, a pedagógus, ezen kívül pedagógus között, a tanuló, továbbá a tanuló között is. Ezen kapcsolatok által erősödik az oktatás. Mind ezek mellett az edukáció megköveteli, hogy a pedagógus, tudjon olyan környezetben, osztályban tanítani, ahol különféle gyerekek tanulnak, különféle nemzetiségek képviselői, különféle pszichofizikai fejlődési sajátosságokkal, ezen kívül társadalmi státusszal bírnak.

A pedagógusnak rugalmasnak szükséges lennie, figyelembe szükséges, hogy vegye a diákok, továbbá családtagjaik közti különbségeket, tudnia szükséges közösséget formálni, ahol minden egyes tag joga, valamint hozzájárulása értékes, ezen kívül speciális.

Az iskola jellemzőihez hozzátartozik, hogy a tanár tud alkalmazkodni a tárgyi feltételek által a gyermekek különféle személyiségjegyeihez, haladási tempójához, tanulási stílusához. Lényeges az individuális differenciálás alkalmazása. A differenciálás azt jelenti, hogy az egyes gyermekek részére a várható individuális teljesítmények függvényében eltérő célokat szükséges kitűzni. Ezen teljesítményeket, ismereteket, különféle metódusokkal, ezen kívül eltérő mennyiségben szükséges számukra elérhetővé tenni. Fontos rész az egyénhez igazított tanulási tanterv szerkezete, tempója, eszközei. Tehát, a differenciálás célkitűzése, hogy minden tanuló a neki megfelelő oktatásban, nevelésben részesüljön optimális fejlődése érdekében megfelelően (Hoffmann-Mezeiné, 2006).

Az inkluzív oktatás-tanulás értékes mind a sajátos nevelési igényű gyermekek, mind a tipikusan fejlődő gyermekek, a családtagok, továbbá jellemzően a társadalom részére. Az inkluzív megközelítés a család részére is előnyös. Ez esetben a sajátos nevelési igényű családok segítséget kaphatnak a szülőktől, jobban megértik, mi jellemző, valamint mi nem jellemző gyermekeik fejlődésére, továbbá jobban bevonják őket a tanulási, továbbá nevelési folyamatba.

Az inkluzív osztályok pedagógusai mélyebben megértik a gyermekek tulajdonságainak egyedi különbségeit és hatékonyabban működnek együtt a szülőkkel, ezen kívül más szakemberekkel. Az inkluzív oktatási rendszer társadalmi dimenzió tekintetében is értékes, mivel a megosztott tanulás révén a gyermekek már fiatal korban megtanulják megérteni, valamint elfogadni az emberi különbségeket.

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztik az oktatás minőségét. Az inkluzív oktatás egyrészt egyenlő hozzáférést biztosít minden tanuló számára, másrészt segít a tanulóknak kibontakozni, elősegíti a kommunikációs, társadalmi készségek kialakítását. Emellett, a tanulók között új barátságok alakulhatnak ki, akár a tanuló életkorcsoportjának jó példaképet is biztosíthat (Kolupayeva-Savcsuk, 2011).

Az inkluzív, vagyis a befogadó oktatás legfontosabb nézőpontja, hogy minden gyermeket értékesnek tekint, és a társadalom aktív tagja. Ez az oktatás értékes, mint a különleges oktatási igényű gyermekek számára, úgy más tipikusan fejlődő gyerekek, családtagok számára is, valamint a társadalom egésze részére.

Az ilyen típusú osztályokban a fő cél, hogy a gyerekek erősségeit és tehetségeit, képességeit bővítsék, nem pedig a problémáikra összpontosítsanak. Más gyerekekkel való együttműködés segíti a sajátos nevelési igényű gyermekek kognitív, fizikai, nyelvi, társadalmi fejlődését. A tipikus fejlettségi szintű gyerekek motiválják az SNI gyerekeket az újabb ismeretek, készségek bővítésére, elsajátítására, illetve jó viselkedést mutatnak.

A sajátos nevelési igényű diákok, ezen kívül az inkluzív osztályokban részt vevő más gyermekek közti kölcsönhatás elősegíti a baráti kapcsolat kialakítását. Ennek a kölcsönhatásnak köszönhetően a gyerekek megtanulják magától értetődő módon elfogadni, továbbá elviselni az emberi különbségeket, reagálnak, készen állnak egymás segítésére (Kolupayeva, 2011).

A befogadó iskola jellemzői közé hozzátartozik, hogy az iskoláknak fel szükséges ismerniük, továbbá figyelembe szükséges venniük diákjaik sokszínű igényeit, minőségi oktatás biztosítása fontos, hogy legyen mindenki részére jó tantervek kidolgozásával, szervezeti intézkedések végrehajtásával, oktatási stratégiák kidolgozásával, az erőforrások fogyasztásával, valamint a közösséggel való partneri kapcsolatokkal. A befogadó iskolában a sajátos nevelési igényű gyermekeknek bármilyen kiegészítő támogatást meg szükséges kapniuk a tanulási folyamat sikere érdekében megfelelően.

1.1.2 Pedagóguskompetenciák a sikeres inkluzív nevelés szervezésében

Az inklúzió előirányozza a társadalmi igényt olyan, professzionális felkészült tanárookra, akik képesek kielégíteni minden tanuló sajátos oktatási szükségletét. Ahogy Nils Muižnieks, az Európa Tanács emberjogi biztosja megjegyezte „az inkluzív oktatásra nem úgy kell tekinteni, mint egy utópisztikus tervre. Ez egy elérhető cél”. Azonban ennek eléréséhez tanárra vanszükség, egy olyan kulcsfigurára az oktatási folyamatban, aki jó kompetenciákkal rendelkezik az inkluzív oktatás területén.

A pedagógusokat tanítják az inklúzióra egy program keretén belül. A program egyik eredménye az inkluzív oktatás pedagógusi profiljának kidolgozása, ahol a különböző kompetenciák jelennek meg, mint például tiszteletadás a diákok sokfélesége iránt, segíteni minden tanulót, kollektíven együttműködni a szülőkkel és más szakemberekkel (NUS, 2020)

Minden kompetencia három elemből áll:

- habitus (meggyőződés, értékek),
- ismeretek, tudás,
- készségek, jártasságok.

A pedagógusnak tisztelni kell a diákok sokféleségét, és úgy tekinteni a tanulóra, mint az oktatás erőforrására. A tanárnak el kell fogadni, és tiszteletben kell tartania, hogy minden gyereknek jogában áll, hogy bevonják az inkluzív osztályba, oktatásba. Ezért a tanárnak ismernie kell a tanulók sokféleségét, meg kell találnia a tanulókhöz vezető utat, meg tapasztalni melyik módszer a leghatékonyabb, legjobb egyénenként a tanulóra. Tehát, meg kell, hogy tudja határozni a különféle tanulókra való reagálás legjobb módszereit minden szituációra. Segítenie kell abban, hogy az iskola oktatási közösséggé váljon, mely tiszteli, ösztökéli, továbbá megdicséri minden tanuló eredményét (NUS, 2020).

A pedagógusnak kell, hogy legyenek elvárásai, ugyanis ez a gyermek sikerének kulcsfontosságú tényezője. A szülőkkel való együttműködés is meghatározó tényező a gyermekek tanításában. Az oktatás során fontos, hogy a tanár sokféle tudással rendelkezzen, mert munkája során számos akadállyal találkozhat, például a funkcionális zavarokkal rendelkező gyermekek oktatásában. Ezen akadályokat tudnia kell feltárni, valamit tudnia kell leküzdeni különböző módon. Ismernie kell ezek mellett oktatási technológiákat és tudnia kell használni is, ismernie kell az osztályvezetés módszereit, illetve az oktatási metódusok értékelését, amelyek a diákok erősségeinek feltárására irányulnak.

Az osztályvezetési módszerek mellett tudnia kell az oktatási mechanizmust, a tananyag tartalmának differenciálását a tanulók bevonásának, továbbá különféle szükségleteinek

kielégítése érdekének megfelelően, továbbá az egyéni fejlesztési tanterv kidolgozását (NUS, 2020).

Fontos, hogy munkája során rendelkezzen különböző készségekkel, mivel így lesz csak hatékony az oktatás. Tehát, rendelkeznie kell verbális, valamint non-verbális kommunikációs készségekkel, hogy képes legyen reagálni a tanulók, vagy szülők esetleg más szakemberek kommunikatív szükségleteire, illetve segítenie kell a kooperatív tanulást.

Munkája során használnia kell az oktatás módszereinek, tartalmának, továbbá eredményeinek differenciálását. Együtt kell hogy tudjon dolgozni a tanulókkal, illetve azok családtagjaival. Ez fontos, mivel elősegíti az oktatás személyre szabásának, valamint az oktatási-nevelési, fejlesztési célkitűzések eredményeinek differenciálását. Emellett, végeznie kell összegző értékelést, amelyek fenntartják az oktatást és nem bélyegzik meg a tanulókat.

Tudatosítania kell munkája során a szülőkkel végzett kollektív munka értékét, illetve értékelnie kell a más szakemberekkel végzett közös csapatmunkát. Tudnia kell értelmeznie a csapatmunka stratégiáját, a más szakemberekkel végzett kollektív munka előnyeit. Ahhoz, hogy tudja ezeket értelmezni, különböző készségekkel kell, hogy rendelkezzen. Hatékonyan be kell, hogy vonja a szülőket és családokat a gyermekük tanulásának támogatásába. Eredményesen tudnia kell kommunikálni a különféle kultúrájú, etnikumú, társadalmi helyzetű családokkal, támogatást kell találni az iskolán belül azon akadályok leküzdéséhez, amelyek a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatásában jelentkeznek. A fellépő problémákat, nehézségeket tudnia kell más szakemberekkel közösen megoldani.

Az oktatás során a pedagógusok felelősek saját permanens professzionális fejlődésükért. Ha az oktatás során a tanár információt, továbbá tanácsot kér, ez nem a tanár gyengeségére utal, mivel a pedagógus nem lehet mindenben szakértő az inkluzív oktatás terén.

A pedagógusnak továbbá reakciókészséggel szükséges rendelkeznie az elvárásokat, változásokat illetően egész életpályájuk alkalmával. Ezen értékek tudatosítása megkívánja a perszonális oktatási stratégiákat, továbbá a munkaértékelésének módszereit. Fontos, hogy képes legyen értékelni saját munkáját, eredményesen bevonni másokat a kollektív gondolkodásba az oktatást és tanulást illetően, rugalmasnak kell lennie a tanulást támogató stratégiák kiválasztásában. Értékelve a kollégákkal, ezen kívül más szakemberekkel történő beszélgetéseket, segíti az iskola, mint oktatási társadalmi alcsoport fejlesztését (NUS, 2020).

II. NEMZETKÖZI OKMÁNYOK, TÖRVÉNYKEZÉS AZ INKLUZÍV OKTATÁS TERÉN

Az inkluzív oktatás joga, mely az oktatáshoz való egyenlő hozzáférést, az esélyegyenlőséget biztosítja minden gyermek részére, több nemzetközi okmányba is bekerült. Elsődlegesen azokba, amelyek az esszenciális emberi jogokra, valamint szabadságjogokra vonatkoznak.

Lényeges megismerkedni ezen nemzetközi okmányokkal, mivel ezek biztosítják a terminusok és tendenciák jó megértését a modern világban. Azonkívül azok hatását az állami politikára és annak gyakorlatára.

Mindenekelőtt ide tartoznak az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) által elfogadott okmányok. Az ENSZ egy vezető nemzetközi szervezet, mely az emberi jogok védelmével foglalkozik, ezen kívül elismert nemzetközi jogalkotói státussal bír több, mint fél évszázada. Az oktatáshoz joga van minden embernek kivétel nélkül, ezen kívül ez az 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatába is bekerült. Később nagyméretű sok okmányba bekerült ez az esszenciális jog: nyilatkozatokba, paktumokba, egyezményekben.

1960-ban fogadták el az UNESCO az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló egyezményét, mely az első és máig egyetlen, jogilag kötelező érvényű, kizárólagosan az oktatáshoz való jogra vonatkozó nemzetközi egyezmény. Ebből az alkalomból az UNESCO „Mondj nemet az oktatásban alkalmazott megkülönböztetésre” jelmonddal indított kampányt. Az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló egyezményt Magyarországon az 1964. évi 11. törvényerejű rendelet hirdette ki (UNESCO, 1960).

1982-ben az ENSZ közgyűlése a fogyatékos személyekre vonatkozó világprogramot indít, melyben előírja a kormányoknak a sérült embereket segítő szervezeteinek a támogatását.

Ennek hatására Nyugat-Európában sok olyan állami, illetve civil szervezet is alakult, amelyek jogi és egyéb tanácsadással segítették a sérült emberek mindennapi életét. Kisebb, a sérültek igényeit jobban figyelembevevő rehabilitációs központok jöttek létre.

A program elsősorban arra fókuszált, hogy a fogyatékossgal élő emberek ugyan azokhoz a lehetőségeihez jussanak hozzá, mint bármely már polgár, és hogy egyenlően részesedjék a gazdasági és társadalmi fejlődés eredményeiből. Tehát, 3 célterület volt: az esélyegyenlőség, a teljes részvétel és a rehabilitáció.

1994. június 7-10. között 300 résztvevő, 92 kormány és 25 nemzetközi szervezet képviselője találkozott a spanyolországi Salamankában. Ahol létrehozták a Salamancai

nyilatkozatot és cselekvési tervet a sajátos nevelési igényű tanulók számára. Három fő témát foglal magába.

Az első fő témában az új szemléletmód a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatásával foglalkoztak, ebben leírják, hogy az inkluzív iskolák alapelveit, hogy minden gyermek együtttanuljon, amennyire csak lehetséges, függetlenül a felmerülő nehézségektől és különbségektől.

Az ilyen iskolák lényege, hogy az SNI-s tanulók megkapjanak minden támogatást, ami szükséges a sikeres oktatásukhoz, és hogy az oktatás mindenki számára elérhető legyen.

A második fő téma az országos szinten való cselekvés irányelveivel foglalkozó témakör. Ebbe a témában a szabályozásról és szervezésről van szó, melyben leírják, hogy figyelembe kell venni a törvényhozásnak a fogyatékos gyermekek és felnőttek esélyegyenlőséghez való jogát az oktatáson belül, amennyire csak lehetséges, integrált környezetben, valamint, hogy az oktatáspolitikának minden szinten garantálnia kell, hogy a fogyatékos gyerekek a lakóhelyükhöz legközelebb eső iskolába járhassanak. A nemzeti hatóságoknak kötelességük figyelemmel kísérni az SNI-s tanulók oktatásának a finanszírozását. Továbbá leírják benne, hogy milyen iskolai tényezők szükségesek az ilyen tanulók tanítására.

A harmadik fő téma a helyi és nemzetközi szintű cselekvés irányelvei, melyben leírják, hogy a különböző állami és magán szervekkel történő nemzetközi együttműködés nagyon fontos szerepe van az inkluzív oktatás kialakításában. A nyilatkozat célja az, hogy a tagországoknak és szervezeteknek az SNI-s tanulók oktatásának alapelveiről, programjáról és a gyakorlatok megvalósításához irányt mutasson.

2000-ben hagyták jóvá a Dakari nyilatkozatot, az évezred nyilatkozatát. Ez kezdte el a célkitűzések meghatározásának folyamatát, melyeket 2015-ig el szükséges érni az egyesült közösségnek azokon a területeken, ahol a széleskörű emberi innováció egyenlőtlenségei a legélesebben kiütöztek, többek között az oktatásban is. A Dakari nyilatkozat bázisát képezik a Millenniumi Fejlesztési Célok, amelyek meghatározták a stratégiai fejlődési irányokat, többek között az oktatáshoz való hozzáférés garantálását minden gyermek részére. A 2010-ben publikált Beszámoló a Millenniumi Célkitűzések végrehajtásáról először hívta fel a figyelmet a fogyatékkal élő gyermekekre, mint olyanokra, akik jogaik érvényesítésében legnagyobb mértékben korlátozottak. Rámutatott a fogyatékos, ezen kívül a társadalmi peremre való szorulás közti kapcsolatra, ezen felül felhívta a figyelmet annak fontosságára, hogy a fogyatékos gyermekekre több figyelmet kell szentelni, különösen a lányokra, a Millenniumi Fejlesztési Célkitűzések elérésének folyamatában.

A fontosabb okmányok között megemlíthetjük az UNICEF által ajánlott Barátságos iskolakoncepcióját. Bázisát képezi minden gyermekoktatáshoz való jogának elismerése, a különbségek tiszteletben tartása, továbbá azon gyerekek felkutatása, akik kikerültek az oktatási folyamatból, azzal a célkitűzéssel, hogy kiegészítő segítséget kapjanak a továbbiakban.

Hangsúlyt fektetnek a gyermekek jogainak biztosítása érdekében és a szükséges kiegészítő segítségnyújtásra a Világban okmányai. Szó esik továbbá az inkluzív oktatásról, az iskola missziójának, filozófiájának, értékrendjének, ezen kívül tevékenységének elengedhetetlen szegmenseiről.

Az Gazdasági Együtműködési, valamint Fejlesztési Szervezet hangsúlyozza annak fontosságát, hogy kiegészítő forrásokat biztosítsanak akkor, ha a gyermek a tanulás során nehézségekbe ütközik.

Az inkluzív oktatás fogalmának nagyméretű figyelmet szenteltek az UNESCO 48. közgyűlésén 2008-ban, ahol szintén kihangsúlyozták az olyan esszenciális fogalmakat, mint a gyermekek oktatáshoz való joga, a diszkrimináció felszámolása, a kiegészítő segítség biztosítása.

A közgyűlés anyagiban megjegyezték, hogy az inkluzív oktatás egy állandó processzus az akadályok feltárásában, továbbá elhárításában az oktatási folyamatban, minden gyermek egyéni szükségleteinek biztosítása érdekében vonatkozó hatékony utak állandókeresése.

2.1 Az inkluzív oktatás bevezetése Ukrajnába

Az inkluzív nevelés a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésének egy speciális megközelítésének közös térben való kialakítása, amely az oktatási folyamat további elemeit – egyéni gyermekfejlesztési tervet, speciálisan felszerelt helyet és megfelelő feltételeket biztosít.

Az inkluzív oktatás fontossága abban rejlik, hogy Ukrajnában 2018. január 1-jére 7,6 millió gyermek él, akik közül a 2018-2019 tanév alkalmával 37,7 ezer gyermek tanul általános középfokú oktatási intézményekben, 15,8 ezer gyermek a szanatóriumokban, valamint csupán 11,8 ezer gyermek vesz részt a inkluzív oktatásban az általános iskolákban. Emiatt az inkluzív oktatási környezet bevezetése rendkívül releváns, valamint érvényben lévő kérdés országunk részére (Poroshenko, 2019). Az oktatásról szóló jogszabály a sajátos nevelési igényű személy terminusát az alábbiaknak megfelelő módon definiálja: olyan személy, aki kiegészítő, állandó, esetleg ideiglenes támogatásra szorul az oktatási folyamatban az oktatáshoz való jog biztosításának érdekében megfelelően (ZAKON UKRAINE № 2053-VIII (2017)).

Az inkluzív oktatás fejlődése a világban, és ezen belül Ukrajnában is, arra ösztökél minket, hogy átgondoljuk az adott jelenséggel kapcsolatos fogalmakat. Az inkluzív oktatás, mint jogi

megközelítés, mely biztosítja az oktatáshoz való jogot, továbbá az egyenlő lehetőségeket az oktatási folyamatban való részvételhez minden gyermek részére kivétel nélkül, több nemzetközi egyezménybe is bekerült. Elsődlegesen azokba, amelyek az esszenciális emberi jogokra, továbbá szabadságjogokra vonatkoznak (Lucenko, 2018). A nemzeti oktatási paradigma modern előremutató változásai a demokratikus értékek elismerésével kapcsolatosak, amik az individuum jogainak, ezen kívül szabadságainak tiszteletben tartásán alapulnak, anélkül, hogy azonosítanák azokat a fizikai, továbbá pszichés jellemzőivel, ezen kívül emiatt szükséges az újabb metódusok széles körű bevezetése, továbbá azok végrehajtása, elfogadása. Emiatt a befogadás a különleges oktatási szükségletekkel rendelkező személyek valódi, nem részleges, esetleg részleges beilleszkedése, ideértve a következőket: fogyatékoság, az aktív társadalmi életben, valamint a társadalom minden tagja részére egyformán szükséges (Koval, 2018).

Az Oktatási és Tudományos Minisztérium 2001-2007-ben kísérleti jelleggel indította el a „Speciális nevelési igényű gyermekek társadalmi adaptációja és társadalmi integrációja középiskolai oktatásuk megszervezésével” című projektet. Ekkor kezdődött el a hatékony válaszkeresés arra a kérdésre, hogy miként lehet a sajátos nevelési igényű gyermekeket integrálni az általános oktatási folyamatba.

A kísérlet második szakasza az „Inkluzív oktatás speciális szükségletű gyermekek számára Ukrajnában” ukrán-kanadai projekt volt, amely 2008-tól 2012-ig tartott. Az ukrainai inkluzív oktatás támogatására Inkluzív Támogató Hálózatot hoztak létre. Iskola mindenkinek”. Ez a hálózat olyan civil szervezeteket, szülői csoportokat, oktatási intézményeket és más intézményeket hozott össze, amelyek érdekeltek a befogadó politikák és a befogadó oktatás előmozdításában Ukrajnában a társadalom minden szintjén.

Befogadó oktatás - a minőségi fejlesztéshez való egyenlő hozzáférés biztosításának igen összetett, mindenre kiterjedő mechanizmusa a gyermekek iskolában történő tanítása révén, személyre orientált oktatási metódusok használatával, figyelembe véve a kognitív tevékenységegyedi jellemzőit (Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukraine №912 (2010)).

Fontos eredmény volt az „Inkluzív Index”- olyan gyakorlati anyagok válogatása, amelyek segítenek megtervezni az oktatási intézményekben a befogadó tanulási környezet kialakítására és fejlesztésére irányuló tevékenységeket, a tanulási folyamat minden résztvevője számára. Az „Inkluzív Index” 32 nyelvre van lefordítva, és a világ számos országában használják.

2.1.1 Az inkluzív oktatásról szóló törvények Ukrajnában

Ukrajnában 2017 júliusában írták alá a befogadó oktatásról szóló törvényt. A törvény előírja, hogy a befogadó osztályokban legfeljebb 30 gyermek tanulhat, akik közül három speciális igényű, de számuk ennél kisebb is lehet. Az osztályteremben, egy ilyen gyermeket tanárasszisztensnek kell kísérsenie, aki segíti az iskolai tárgyak elsajátítását, támogatja a gyereket a szünetben, az ebédlőben, valamint segíti a tanár munkáját. A „speciális tanulók” órája a hétköznapi gyerekekhez hasonlóan 45 percig tart, de az óra alatt van idejük kikapcsolódni: sétálhatnak a tanulók a tanárasszisztenssel, tevékenységet válthatnak.

Az ukrajnai oktatási törvény 3. cikke egyenlő feltételeket teremt az oktatáshoz való hozzáféréshez. A sajátos nevelési igényű gyermekeknek, mint mindenki másnak, biztosított az oktatáshoz való hozzáférés, a tapasztalatszerzés és a tudás megszerzésének lehetősége. Ehhez azonban speciális szükségletek szükségesek. Az inkluzív intézmény, egy olyan oktatási intézmény, amely ezeket a feltételeket megteremti. Különösen:

- Adaptálja az oktatási programokat és terveket, a fizikai környezetet, a tanulás módszereit és formáit;

- Használja a közösségben rendelkezésre álló erőforrásokat;

- Bevonja a szülőket;

- Pozitív légkört teremt az oktatási intézményben.

Az elmúlt években az inkluzió általános iskolai bevezetésének jogi keretei javultak. Az oktatási törvény külön kiemeli a 20. cikket, amely „Inkluzív oktatás”-ról szól, amely szerint a sajátos nevelési igényű gyermekek szülei kérelmére inkluzív osztályok jönnek létre (Pedrada, 2021).

Alapvető törvények közé sorolható, hogy:

1. A diákok inkluzív nevelése a megkülönböztetés-mentesség elvein alapul, figyelembe véve az emberi sokszínűséget, az oktatási folyamatba a résztvevők bevonását.

Az inkluzív oktatás megszervezése az oktatási intézményekben a megfelelő oktatási szinten, ezen kívül az Ukrán Miniszteri Kabinet által jóváhagyott eljárások szerint következik be.

2. Sajátos nevelési igényű személy jelentkezése esetében az oktatási-nevelési intézmény kötelező jelleggel befogadó osztályt, esetleg csoportot képez.

A különleges osztályt, esetleg csoportot az oktatási-nevelési intézmény vezetője, az oktatási-nevelési intézmény alapítójával, esetleg az általa megbízott szervvel egyetértve alakít ki. Az oktatási-nevelési intézmények megteremtik a sajátos nevelési igényű személyek

individuális fejlesztési programjának jó, individuális szükségleteik, valamint képességeik számba vételével történő oktatásának feltételeit.

3. Az önkormányzatok befogadó forrásközpontokat alakítanak ki a gyermekek fejlődésének igen összetett, mindenre kiterjedő pszichikai, valamint pedagógiai adatfelvétele, különféle pszichológiai-pedagógiai, továbbá korrekciós-fejlesztő szolgáltatások nyújtása, továbbá a sajátos nevelési igényű gyermekek pszichikai, ezen kívül pedagógiai segítése érdekének megfelelően.

4. Az oktatási folyamatban támogatásra szoruló tanulók számára az oktatási intézmény vezetője pszichológiai és pedagógiai támogató csapatot alakít ki, és munkát biztosít az oktatási intézményben.

5. A tanuló inkluzív nevelésének megszervezésében a csapat az oktatás megkezdésétől számított két héten belül elkészíti egyéni fejlesztési programját. Az egyéni fejlesztési programot évente legalább kétszer felülvizsgálják.

6. A tanulási nehézségekkel küzdő, a nevelési-oktatási folyamatban további tartós vagy átmeneti támogatásra szoruló tanulók számára a nevelési-oktatási intézmény döntése alapján elsőfokú támogatást biztosít.

7. Az oktatási intézmények, valamint az inkluzív forrásközpontok épületeinek, építményeinek, ezen kívül helyiségeinek meg szükséges felelniük az állami építési normáknak, valamint szabványoknak, jó akadálymentesítési követelményeknek.

8. Az épületek, építmények, oktatási intézmények helyiségeinek, valamint befogadó forrásközpontjainak tervezése, építése, továbbá rekonstrukciója az egyetemes tervezés, valamint az ésszerű alkalmazkodás elveinek számba vételével következik be.

2017 júliusában fogadták el Az Inkluzív Erőforrásközpontokról szóló rendelkezést, amely Ukrajna Miniszteri Kabinetjének a rendelete. Ennek a központnak az a teendője, hogy nem pusztán csak komplexen értékelje, valamint felmérje a sajátos nevelési igényű gyermekek kiegészítő szükségleteit az oktatási folyamatban, hanem hogy módszertani segítséget nyújtson a tanároknak, tanácsot adjon a szülőknek (Postanova Kabinetu Ministriv Ukraine № 545 (2017)).

2.1.2 Pedagógiai Szakszolgálat működése Ukrajnában

A Pedagógiai Szakszolgálat tevékenységének jellemzőit a Közép-, továbbá Köztársasági (Krim Autonóm Köztársaság), a regionális, Kijev, ezen kívül Szevasztopol város, kerület (város) Pedagógiai Szakszolgálatról szóló rendeletek határozzák meg, amelyeket az ukrán Oktatási, továbbá Tudományos Minisztérium, az Akadémia 2004-es rendelete hagyott jóvá 7. /

38 (az ukrán Oktatási és Tudományos, Ifjúsági és Sportminisztérium, Ukrajna Nemzeti Pedagógiai Tudományos Akadémia 2011. június 23-i, 623/61 sz. Végzésével módosítva).

A Pedagógiai Szakszolgálat nem csupán bizonyos egészségügyi problémákkal küzdő gyermekek vagy felnőttek vizsgálatát végzi, hanem ez egy olyan testület, amelynek diagnosztizálnia kell, valamint meg kell határoznia a korrekciós programot, amely segít az embereknek, tanulóknak alkalmazkodni a modern társadalomhoz és megvalósítani önmagukat.

A Pedagógiai Szakszolgálat olyan szakemberekből áll (defektológus, logopédusok, pszichológusok, orvosok, szociálpedagógus, továbbá, adminisztratív személyzet), akik szakképzett ajánlásokat tudnak adni a tartalommal, a tanítási formákkal és módszerekkel kapcsolatban, figyelembe véve az egyes sajátos nevelési igényű gyermekek nevelési és kognitív tevékenységének sajátosságait.

Ezt a testületet akkor kell létrehozni, ha az osztályban vannak támogatásra szoruló gyerekek. A Szakszolgálat figyelemmel kíséri a korrekciós program dinamikáját, eredményességét (Presa, 2022).

A Pedagógiai Szakszolgálat fő feladatai: tanácsadói, továbbá módszertani. Ezen kívül még pedagógiai és pszichológiai; korrekciós és fejlesztői; elemző, oktatási feladatokat lát el.

A tanácsadó funkció, vezető szerepet tölt be a pedagógiai szakszolgálat tevékenységében.

Szakemberek adnak tanácsot, ajánlást a szülőknek és a gyermekeiknek, az oktatási intézmények dolgozóinak, az oktatási hatóságoknak, a módszertani szolgálatnak, a gyermekszolgálatnak, az egyéb szakterületek (szociális védelem, ügyészség, bíróság stb.) szakembereinek.

A konzultációk témái különbözőek lehetnek, de a leggyakoribb ezek közül a lehetséges oktatási formák és módszerek kiválasztása, beleértve az inkluzív, a sajátos nevelési igényű gyermekek társadalmi adaptációját és társadalmi integrációját célzó rehabilitációs intézkedésekkel kombinálva.

A Pedagógiai Szakszolgálat tanácsadói segítséget nyújt a speciális órák megnyitása és teljesítése érdekében, továbbá segítséget nyújt a nevelés és a gyermekekkel végzett javító-fejlesztő munka tartalmában.

Mivel a Pedagógiai Szakszolgálat egyrészt módszertani intézmény, szorosan együttműködik az oktatási intézmény oktatóival, annak érdekében, hogy az oktatási folyamat minőségét javítsa, illetve figyelembe vegye a gyermekek fejlesztési-nevelési szükségleteit.

Ez a szakszolgálat tudományos és módszertani segítséget nyújt továbbá a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai dolgozói számára az inkluzív tanuláshoz és az optimális feltételek

megteremtéséhez, a potenciális lehetőségek megvalósításához, a képességek, tehetségek fejlesztéséhez, a sajátos nevelési igényű gyermekek minőségi oktatásához.

A Pedagógiai Szakszolgálat feladatai közé tartozik, hogy:

- szorosan együttműködjön az iskolai Pedagógiai Szakszolgálatokkal, módszertani támogatást nyújtson számukra;

- tanulmányozza a hosszú távú tapasztalatokat (tanácsadók, kerületi (városi) konzultációk, iskolai pedagógiai szakszolgálat) a különleges nevelési igényű gyermekek oktatásának szervezéséről;

- tanácsot adjon a szülőknek különböző kérdésekben, mentális és pedagógiai támogatást nyújtson számukra a gyermekek fejlesztésében, nevelésében és oktatásában.

Továbbá támogatást nyújt a különleges, befogadó osztályok megnyitásához, továbbá kiegészítéséhez, illetve tanácsot ad a tanulás formájához és a fejlesztői munkához a gyerekekkel (Pedrada, 2016).

A sajátos nevelési igényű gyermekeknél különböző szempontokat, tanulási formákat, módszereket kell figyelembe venni, amelyek segítik a tanulás hatékonyságát. Az SNI gyerekekhez különböző kategóriák sorolhatók, amelyek a következők:

1. *Hallássérült gyermekek:* a halláskárosodás gyakori okai: születési sérülések, fertőző betegségek, gyulladások, bizonyos gyógyszerek hatásai stb. A sükettség a hallás teljes hiánya vagy jelentős halláscsökkenése, amely miatt a szóbeli beszéd észlelése és felismerése lehetetlen. A siketekhez képest a hallássérült gyerekeknek van hallása, ami a hangerősítő berendezések segítségével lehetővé teszi mások beszédének önálló (bár bizonyos mértékig torzult) beszédének észlelését és saját beszédének elsajátítását. Figyelembe kell venni a hallássérült tanulók bizonyos jellemzőit. Egyes siketek hallanak, de bizonyos hangokat torzítva érzékelnek, különösen a szavak kezdeti és utolsó hangjait. Ebben az esetben kicsit hangosabban és tisztábban kell beszélnie, a hallgató számára elfogadható hangerőt választva. Más esetekben a hangmagasságot csökkenteni kell, mert a hallgató nem hallja a magas frekvenciákat.

Néhány tanács a tanárnak:

- használjon minél több illusztrációt;
- a tanuló üljön elég közel, jól lássa a tanárt, az osztálytársakat és a látványelemeket;
- amikor elkezdi a beszélgetést hívja fel a tanuló figyelmét, például szólítsa nevén;
- amikor megszólít és beszél a diákhöz, beszéljen úgy, hogy minden mozdulatát (artikulációt, arckifejezést, gesztusokat, testbeszédet) lássa;
- ne beszéljen háttal a tanulóknak;

időnként győződjön meg arról, hogy a tanuló megérti Önt. Ha a tanuló megkéri, hogy ismétlje meg az elmondottakat, próbálja minél rövid, egyszerű mondatokra átfoglalni az információt (Taracsenko-Najda, 2007).

2. *Beszédzavaros gyermekek:* a beszédzavarok közé tartozik a diszlália (beszédzavarok), hangzavarok (diszfónia és afónia); dizártria (a hang kiejtésének és a beszéd dallam-intonációs oldalának zavarai az artikulációs apparátus izmainak beidegzésének hiánya miatt); dadogás. Továbbá, ide tartozik az alália (a gyermek beszédének hiánya vagy fejletlensége szerves agykárosodás miatt, egyes hangok kihagyása); afázia (a beszéd teljes vagy részleges elvesztése, amelyet az agy szerves helyi elváltozásai okoznak); általános beszédfejlődés; károsodott írás (diszgráfia) és olvasás (diszlexia).

A beszédzavarral küzdő tanulók központi idegrendszeri működési vagy szervi rendellenességei vannak. Gyakran panaszkodnak fejfájásra, hányingerre, szédülésre, sok gyermek tapasztalja az egyensúlyhiányt, a mozgáskoordinációt, az ujjak és az artikulációs mozgások differenciálatlan mozgását. A figyelem és a memória instabilitása, saját tevékenységeik feletti ellenőrzési szintje alacsony.

Olvasás közbeni diszlexiában a következő hibák figyelhetők meg: a hangok cseréje és keveredése; a szó hangösszetevő szerkezetének torzulása, amely a mássalhangzók és a magánhangzók elhagyásában, kiegészítésében, hangok és szótagok kihagyásában nyilvánul meg; a szövegértés hibái, amelyek egyetlen szó, mondat, szöveg egészének szintjén nyilvánul meg stb. Az ilyen gyermekeknek nyújtott segítségnek átfogónak kell lennie, kell, hogy legyen szakembercsoport (neurológus, logopédus, pszichológus, tanár).

Az írástudás megsértése- diszgráfia- a betűk torzítása vagy helyettesítése, a hang torzítása, a szóalkotó szerkezetének megsértése, a szavak és mondatok összevont írásmódjának megsértése.

Néhány tanács a tanárnak:

- ha azt észleli, hogy az osztályban van olyan tanuló, aki hasonló nehézségekkel küzd forduljon pszichológushoz, logopédushoz, beszéljen a szülőkkel;
- kérdezze meg a tanulót az információ (új anyag) észlelése, feldolgozása, alkalmazása során tapasztalt nehézségeiről;
- kövesse a logopédus, más szakemberek, szülők összes ajánlását a speciális gyakorlatokról és az anyag adaptációjáról egy adott tanuló számára (Taracsenko-Najda, 2007).

3. *Látássérült gyermekek:* a szem rendellenességeit okozó tényezők rendkívül változatosak. Lehet örökletes, vagy kialakuló szembetegség, mint például szürke hályog stb. A szembetegség összetett látáskárosodáshoz vezet: csökkent élesség, beszűkült látótér, térlátás

romlás. A környezet hiányos vagy torz észlelése következtében az ilyen gyermekek észlelése bizonyos mértékig elszegényedik, töredékes, a megszerzett információkra rosszul emlékeznek. A gyerekek olvasás, írás, gyakorlati munka közben gyorsan elfáradnak, ami a szellemi és fizikai teljesítőképesség csökkenéséhez vezet. Ezért van szükség adagolt vizuális terhelésre és védőrendszerre az oktatási folyamat során.

Néhány tanács a tanárnak:

- a tanulónak 10-15 percenként 1-2 perc pihenésre van szüksége;
- minden mondjon, amit ír a táblára;
- ne terhelje túl a tanulót nagy szövegek olvasásával az önálló tanulás során;
- tudja meg, hogy melyik szint látja a legjobban a tanuló;
- adjon lehetőséget, hogy a tanuló megközelítse a táblát és jobban megnézhesse a leírtakat (Taracsenko-Najda, 2007).

4. *Tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek:* a tanulási nehézségek okai között szerepelnek a pszichofizikai fejlődés bizonyos zavarai. A tanulási nehézségek a hallás, a beszéd, a tanulmányi képességek, a tanulás, a figyelem, a koordináció, az információ észlelése és feldolgozása, a gondolkodás rugalmassága és más funkcionális korlátaikhoz kapcsolódnak. Az ilyen problémákkal küzdő tanulók nehezen emlékeznek és nehezen reprodukálják az információkat a memóriából, a megszerzett ismeretek, készségek és képességek alkalmazását.

Néhány tanács a tanárnak:

- forduljon pszichológushoz, logopédushoz, beszéljen a szülőkkel. Kövesse a szakemberek összes utasítását és ajánlását;
- kérdezze meg a tanulót, hogy milyen nehézségekkel szembesül az információ észlelése, feldolgozása, felhasználása során;

javasoljon más módot (például ha a tanuló nem tud olvasni, szóban magyarázza el, ha nem hall – adja meg írásban) (Taracsenko-Najda, 2007).

5. *Autista gyermek:* a gyermek korlátozott szociabilitása különböző okokra vezethető vissza: féltékenység, kiszolgáltatottság, félelem, érzelmi zavarok (depresszió) stb. Az ilyen típusú gyermekek sajátosságainak jellemzői:

- képtelenség a közös játék megszervezésére és a baráti kapcsolatok kialakítására;
- érzékenység hiánya, a szeretet megnyilvánulásai iránti közömbösség;
- szorongás másokkal való érintkezés során;
- a szemkontaktus és az arckifejezések hiánya.

Az autista megnyilvánulások oka lehet a gyermekhez való gyenge érzelmi kötődésű anya elhidegülése, elidegenedettsége, bátorítás hiánya, hosszan tartó nélkülözés stb. A gyermek

segítése történhet: pszichológiai órák alatt, figyelem és szeretet nyújtása által, biztonságérzet kialakítása során, megszokások követésével.

Néhány tanács a tanárnak:

- pozitív érzelmi kapcsolat kialakítása;
- gyerekekkel kapcsolatos sztereotípiák alkalmazása;
- megtanítani a gyermeket az érzések nyelvére, ráirányítani a figyelmet az emberek és az állatok érzelmi állapotára;

- a tanároknak nem szabad traumatikus szavakat használniuk: „megijedtél...”, „nem sikerült...” stb. A tanár feladata a negatívizmus növekedésének megakadályozása;

- a munka egyik területe a gyermekek szociális adaptációja, az öngondoskodási képességek formálása (Taracsenko-Najda, 2007).

6. *Hiperaktivásban szenvedő és figyelemhiányos gyermekek:* ennek az állapotnak az okát még mindig tanulmányozzák. A kiváltó tényezők között vannak örökletes és szomatikus rendellenességek. A figyelemhiányos hiperaktivitási zavar jellemző jelei a túlzott aktivitás, a figyelemhiányos zavar, a társas viselkedés impulzivitása, a viselkedési zavarok, a tanulási nehézségek, az alacsony tanulmányi teljesítmény, az alacsony önértékelés stb. A tanárnak, aki észleli a figyelemhiánnyal járó hiperaktivitás jeleit, pszichológusokból, neurológusokból és szülőkből álló csapatot kell bevonnia. A napi munkában és a tanulóval való kommunikációban a csapat minden tagjának be kell tartania a közös viselkedési stratégiát.

Néhány tanács a tanárnak:

- a legjobb, ha a diák az első padnál ül, kevésbé terelődik el a figyelme;
- az utasításoknak rövidnek és világosnak kell lenniük, többször meg kell ismételni;
- az oktatási anyagot lehetőleg vizualizálni kell, hogy az megtartsa a tanuló figyelmét, és minél informatívabb legyen;

- dicsérje meg a gyermeket, reagáljon érzelmileg a legkisebb eredményeire; folyamatosan ösztönözze a tanulót (Taracsenko-Najda, 2007).

7. *Mozgásszervi betegségben szenvedő gyermekek:* az ilyen rendellenességek a gyermekek 5-7 %-nál figyelhetőek meg, és lehetnek vele születettek vagy szerzetek. A agybénulás olyan állapot, amelyet az agy azon területeinek károsodása okoz, amelyek szabályozzák a szervezet izomhasználati képességért az agyra gyakorolt káros hatások miatt (pl. oxigénhiány, agyszövet károsodás stb.). Az agybénulás mozgászavarokat okoz. Az agybénulásban szenvedő gyermekeknek előzetesen megelőző szolgáltatásokat, gyógypedagógiai szolgáltatásokat kell biztosítani. Az agybénulásban szenvedő gyermeknek sok problémája lehet az iskolában, ezért egyéni segítségre van szüksége.

Néhány tanács a tanárnak:

- tudjon meg többet az agyi bénulásról, a segítő szervezetekről és a forrásokról, ahonnan hasznos információkhoz juthat;
- a tanuló útja az iskolába akadálytalan legyen (kellően széles járatok az asztalok között, stb.);
- csökkentse a tanulók írási követelményeit;
- ügyeljen arra, hogy a szükséges anyagok, oktatási segédanyagok, prezentációk a tanuló rendelkezésére álljanak;
- ne terhelje túlzott gondolkodással a tanulót. Segítse, amikor segítséget kér, vagy ha tudja, hogy nem tud leküzdeni valamit;
- a tanulónak teljesíteni kell a feladatot. A gyakorlatot ennek megfelelően alakítsa át, dolgozzon ki tesztek stb. (Taracsenko-Najda, 2007).

8. *Down-szindrómás gyermekek:* a Down-szindróma az egyik leggyakoribb kromoszóma rendellenesség, amely könnyen felismerhető és szellemi retardációval jellemezhető. A Down-szindrómás gyerekek általában kisebbek egészséges társaiknál, testi-lelki fejlődésük lassabb. Az ilyen gyerekeknél jellemző a finom- és nagy motorika fejlődésének elmaradása; lehetségesek látás- és hallásproblémák; nyelvi fejlődési problémák; nehézségek a társakkal való kommunikációban stb.

Néhány tanács a tanárnak:

- a gyermek konkrét eredményeire kell összpontosítani (ez hatékonyabb), nem pedig képességeinek korlátaira;
- a feladatokat lépésről lépésre, az egyszerűtől az összetettig kell felkínálni; gyakori emlékeztetőket és folyamatos visszajelzést kell nyújtani a feladatok elvégzése közben, így sikeresen végre tudják hajtani (Taracsenko-Najda, 2007).

9. *Szellemi retardált gyermekek:* A mentális retardációt számos tényező okozhatja. Ezek különösen a következők: örökletes hajlam, agyműködési zavarok a magzati fejlődés során, szülési szövődmények, krónikus és hosszú távú betegségek kora gyermekkorba, nem megfelelő nevelési feltételek stb.

Az értelmi fogyatékossgal élő gyerekek jelentős része, akik időben részesültek korrekciós segítségben, az általános iskola után megtanulja a programanyagot és szintet lép. Ugyanakkora következő tanévben sok tanulónak speciális feltételekre van szüksége a pedagógiai folyamat megszervezéséhez az anyag elsajátításának jelentős nehézségei miatt.

A hasonló nehézségekkel küzdő tanulónak alapos pszichológiai és pedagógiai vizsgálatra van szüksége az optimális és hatékony tanítási módszerek meghatározásához. Az ilyen

gyermek szüleivel való együttműködés rendkívül fontos, hiszen a csecsemőkör természetének megértése és a megfelelő családi gondozás segít leküzdeni a tanulási nehézségeket.

Néhány tanács a tanárnak:

- fókuszáljon a tanuló erősségeire, készüljön fel arra, hogy fokozatosan pótolni kell a tanuló tudásában, készségeiben, képességeiben rejlő hiányosságokat;
- az oktatási anyagok tartalmát apró részletekben, multi szenzoros megközelítéssel (auditív, vizuális) mutassa be;
- a tanuló ösztönzése;
- tanulási motiváció támogatása;
- lépésről lépésre elemezze a feladatot a tanulóval együtt (Taracsenko-Najda, 2007).

2.1.3 Tanárasszisztens szerepe az inkluzív oktatásban

2010-től szerepel a pedagógusasszisztens kifejezés Ukrajna törvényeiben. Ukrajna Miniszteri Kabinetének 2011. augusztus 8-i 872. számú A közép fokú oktatási intézményekben történő befogadó tanulás megszervezésének jóváhagyásáról szóló határozata kimondja, hogy „Az oktatási processzus perszonális irányítását a pedagógusasszisztens biztosítja, aki részt vesz az egyes projektek kidolgozásában, továbbá végrehajtásában, adaptálja az oktatási anyagokat a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatási, valamint kognitív tevékenységeinek egyedi jellemzőihez.

A tanárasszisztens egy olyan személy, aki rendelkezik tanár végzettséggel, esetleg társadalmi dolgozó, esetleg pszichológus, vagy gyógypedagógus. Ebben a beosztásban a pedagógusasszisztensnek együtt szükséges működni a gyerekekkel, ezen kívül a tanárokkal. Fő teendője, hogy átdolgozza a tananyagot, segít a gyermekeknek végrehajtani a feladatokat, bevonja a különféle tevékenységi formákba, segíti a kortársakkal való kommunikációt. Ez a tevékenység megköveteli a pedagógustól, hogy jó képességekkel rendelkezzen, képes legyen közösen oktatni, időt szakítani a kollektív órán kívüli tervezésre, továbbá az oktatási processzus megbeszélésére. Az asszisztens pedagógus is, felelős a diákok egészségéért, valamint biztonságáért, viszont a felelősség minden tanuló eredményeiért a pedagógus vállán van. Kezdetben asszisztensi feladatkör fél állást jelentett, ma pedig már teljes állásnak felel meg (Lucenko, 2018).

A gyermekek fejlődési jellegzetességei, továbbá szükségletei különbözőek, éppen emiatt a pedagógusasszisztens tevékenységéhez többféle modellje alkalmazható:

- A sajátos nevelési igényű gyermek egyéni segítése. Ezt a modellt arra használják, hogy az olyan tanulót segítsék, akinek állandó egyéni kíséretre van szüksége.

- A pedagógus segítése. Ebben a modellben az asszisztens segít a pedagógusnak létrehozni az oktatási-fejlesztési közeget, mely kielégíti minden gyermek oktatási igényét.

A pedagógusasszisztens különféle feladatokat végez, mint például szervezői, diagnosztikai, prognosztikai és tanácsadói. A tanárasszisztens segíti az oktatási processzus szervezését egy osztályteremben, inkluzív tanulással, vezeti a pedagógiai dokumentációt; oktatói-fejlesztői, mivel a különleges nevelési igényű gyermekek társadalmi, továbbá pedagógiai segítségét végzi, gondoskodik a diákok professzionális önrendelkezéséről, valamint társadalmi beilleszkedéséről. Elősegíti a különleges nevelési igényű gyermekek fejlődését, pszicho-érzelmi állapotának javítását; diagnosztikai, mivel szakértői csoporttal együtt individuális programot dolgoz ki a különleges nevelési igényű gyermekek bővítésére, értékeli a tanuló oktatási eredményeit; előrejelző, mivel részt vesz egy individuális fejlesztési projekt kidolgozásában a gyermek tényleges, ezen kívül potenciális fejlődésének tanulmányozása alapján; tanácsadói, mivel permanensen tájékoztatja az osztályfőnököt, továbbá a szülőket a tanuló teljesítményéről, betartja a pedagógiai etikát.

A pedagógusasszisztens kiegészíti más oktatók, továbbá szakemberek munkáját. Ily módon elősegíti a jobb hatékonyságú tanulói tanulást, különösen a különleges szükségletekkel rendelkezők részére. Továbbá, a tanárasszisztens betartja a pedagógiai etikát, tiszteletben tartja a gyermek személyiségének méltóságát, megvédi a testi vagy lelki erőszak bármely formájától. Folyamatosan fejleszti szakmai színvonalát, pedagógiai képességeit.

A pedagógus, ezen kívül a pedagógusasszisztens együttműködésének legfőbb alapelvei:

- a pedagógus bevonja a pedagógusasszisztens az inkluzív osztály tantervének megvalósításába;

- pedagógusasszisztensnek tárgyilagos általános információt ad az osztály minden tagjáról, azok pszichofizikai fejlődéséről, családi helyzetéről, adottságairól, továbbá eredményeiről stb.;

- információt ad az gyerekek jellemének individuális sajátosságairól, ezen kívül viselkedési jegyeiről, a sajátos szokásaikról, individuális szükségleteikről, érdeklődési körükről, egészségi állapotukról, mely a saját megfigyelésin, ezen kívül a szülők által elmondottakon alapszik;

- a pedagógusasszisztenssel együttműködve megoldja a problémás helyzeteket az osztályban, továbbá a diákok között egyénileg;

- megtanítja a pszichofizikai, kognitív, érzelmi-akarati sérült gyerekekkel való munkasajátosságait és a hátrányos helyzetű, továbbá a talentummal rendelkező gyerekekkel való munka sajátosságait is;

- az asszisztenssel együtt megbeszéli, valamint kitölti a sajátos nevelési igényű gyerekek individuális fejlesztési tervének jó pontjait;

- a sajátos nevelési igényű gyerek részére az asszisztenssel kidolgozza az individuális tantervet;

- felhívja a pedagógusasszisztens figyelmét azokra a momentumokra, amikor a sajátos nevelési igényű gyerek több figyelmet igényel, valamint fordítva is: amikor több önállóságot;

- a pedagógus az óra alkalmával (amíg az asszisztens valamilyen közös szervezési tevékenységet vagy gyakorlati feladatot végez, stb.) több figyelmet tud fordítani egy adott tanulóra legyen az sajátos nevelési igényű, esetleg éppen valaki más, az adott helyzettől függően.

Nagyon lényeges, hogy a pedagógusasszisztens, ezen kívül a pedagógus kommunikációja alkalmával esszenciális legyen a kényelmes professzionális közegmegtartása az inkluzív osztályban. A komplex helyzetekben, problémák alkalmával a közeli kollégák egymás között ők maguk szükséges, hogy meg tudják oldani a helyzetet. Amennyiben ez nem következik be meg, az egyetértés eléréséhez pszichológus integrálása javasolt. A vezetőség integrálása csupán abban az esetben ajánlott, ha még ezek a beszélgetések sem hoznak eredményt (Chetverikova, 2018).

A tanárasszisztensnek tudnia kell az ukrán oktatási jogszabályok alapjait, szociális védelmet; az emberi és gyermekjogokról szóló nemzetközi dokumentumokat; állami oktatási szabványokat; oktatási és nevelési normatív dokumentumokat; a különböző életkorú, sajátos nevelési igényű gyermekek fejlődésének jellemzőit; a gyermekekkel való munkavégzés hatékony módszereit, formáit, technikáit, egyéni és differenciált megközelítéssel; a modern technikai eszközök és berendezések használatának módszereit; a pedagógiai dokumentáció normai szabályait stb.

Tudnia kell a szakmai ismeretek gyakorlati tevékenységben történő alkalmazását, a sajátos nevelési igényű gyermek pedagógiai támogatását a befogadó nevelés feltételei között; továbbá tudnia kell más szakemberekkel együtt egyéni gyermekfejlesztési programot összeállítani és végrehajtani; megfigyelni és elemezni a tanulói fejlődés dinamikáját stb.

Rendelkeznie kell fejlett kommunikációs és szervezőkészséggel; empátia, empatikus képességekkel; konfliktusmegoldó készséggel (Ministerstvo osvity i nauky, 2012).

3.1 Az inkluzív oktatás bevezetése Magyarországon

Az UNESCO 1994-ben adta ki a „Salamanca Nyilatkozatot” ahol elsőként jelent meg a „befogadó, esetleg inkluzív” megnevezés. Ebben a dokumentumban leírták, hogy a befogadó iskolák lehetnek a leghatásosabb módjai annak, hogy megszűnjenek az elutasítások, ezen kívül egy kedvező környezetet teremtsenek, amelyben a speciális igényű tanulók is eredményeket érhetnek el.

Magyarországon az együtt nevelés gyakorlatának kialakítását Csányi Yvonne kezdeményezte. Az 1990-es évek legelején sorra vette a nemzetközi trendeket, ezen kívül megfogalmazta a magyar dilemmákat is. Az integrált/inkluzív nevelést-oktatást felvállaló intézményekben előfordul, hogy hiányoznak a teendő ellátásához nélkülözhetetlen tárgyi, valamint személyi (objektív és szubjektív) feltételek. A sajátos nevelési igényű gyerekek részére biztosítják a tanulásukhoz elengedhetetlen technikai instrumentumokat valamint a törvényben előírt rehabilitációs, ezen kívül rehabilitációs órákat, de előfordul, hogy nem alkalmazkodik még kellőképpen az oktatás a diákok sajátos igényeihez, fizikai, valamint pszichés állapotához.

A sajátos nevelési igényű diákok esélyegyenlőségének biztosítása a magyar oktatási rendszerben a HEFOP 2.1.2., továbbá TÁMOP 3.1.4-es pályázati projektek keretei között pályázati, ezen kívül központi projektek által vette kezdetét. Ez által segítséget kaptak a gyermekek együttnevelését vállaló intézmények. A projektek keretein belül megvalósuló fejlesztések olyan segítő pedagógiai rendszer kialakítását, megújítását segítik, amik a konkrét pedagógiai gyakorlat, továbbá tevékenység szintjén segítik az intézményeket.

Legújabban a köznevelésről szóló jogszabály módosítása 2012-ben a „Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló” kategóriát használva lokalizálja azokat a tanulói kategóriákat, akik esetekor az együttnevelés és/vagy különnevelés kérdése felmerülhet. Két hatalmas alkategóriát alkot: A „különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló”-t, továbbá a gyermekek védelméről, továbbá „a gyámügyi igazgatásról szóló jogszabály szerint hátrányos, ezen kívül többszörösen hátrányos helyzetű gyermek, tanuló”-t.

A speciális bánásmódot igénylő gyermek tanuló alkategóriában három tanulói csoportot különböztet meg, a sajátos nevelési igényűeket, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdőket, továbbá a fokozottan tehetségeseket.

A rendelkezés szerint „sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a speciális bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi, esetleg beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetében halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral, esetleg egyéb pszichés fejlődési

zavarral (súlyos tanulási, figyelem-vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.” A „beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló: az a speciális bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan nagymértékben alulteljesít, társas kapcsolati nehézségekkel, tanulási, magatartásszabályozási hiányossággal küzd, közösségbe való beilleszkedése, ezen kívül személyiségfejlődése nehezített, esetleg sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.”(Csányi-Kereszty, 2009).

3.1.1 Az inkluzív oktatásról szóló törvények Magyarországon

A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezménynek, melyet a Magyar Köztársaság az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki, a 3. Cikk 1. pontjában foglaltak szerint a „szociális védelem, valamint magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok, továbbá a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenekfelett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban”.

1993. évi LXXIX. jogszabály a közoktatásról megteremtette a lehetőséget a sajátos nevelési igényű diákok integrált oktatásához, társadalmi beilleszkedésük feltételeinek javításához. Az alábbi áttekintés - nem pusztán a középfokú oktatásra fókuszálva - tájékoztat azokról a törvényi szabályozókról, amelyek ismerete szükséges a korrekt integráció megvalósításához (1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról).

A rendeletek értelmében:

- A szülőnek joga van arra, hogy a sajátos nevelési igényű gyermeke lakóhelyén, ennek hiányában tartózkodási helyén a polgármester támogatását kérje ahhoz, hogy gyermeke óvodai neveléséhez, iskolai neveléséhez-oktatásához szükséges feltételeket a településen megteremtsék. Kt. 13. §(5).
- Az oktatási intézmény igazgatója a sajátos nevelési igényű tanulót eredményes oktatása érdekében megfelelően egyes tantárgyakból, esetleg tantárgyrészekből mentesítheti az evaluáció, valamint a minősítés alól - a szakértői, továbbá rehabilitációs bizottság szakértői véleménye alapján. 14/1994. (VI. 24.) MKM sz. rendelet 13.§ (3); Kt. 30.§ (9).
- A vizsgákon alkalmazkodni kell a sajátos nevelési igényű tanuló különleges szükségleteihez, biztosítani kell kedvezményeket (például hosszabb felkészülési idő). Kt. 30. § (9).
- A közoktatási jogszabály meghatározza a sajátos nevelési igényhez, oktatáshoz szükséges feltételeket, ezek körében szeparáltan kitér az integrált nevelésre, oktatásra az alábbiak szerint: integrált neveléshez, ezen kívül oktatáshoz az illetékes szakértői bizottság által

meghatározottak szerinti foglalkozáshoz szükséges szakirányú végzettségű gyógypedagógus foglalkoztatása; a foglalkozásokhoz szükséges különleges tanterv, tankönyv és különleges gyógyászati, továbbá technikai eszközök; a gyermek, tanuló számára behatárolt professzionális szolgáltatások biztosítása szükséges. Kt. 121.§ (1) 28.

- A jogszabály a finanszírozás egyéb kérdései közt rendelkezik a sajátos nevelési igényű diákok ingyenes taneszköz-ellátásáról, ezen kívül a részükre nyújtandó étkezési támogatásról.

Kt. 118. § (5)

- A tankötelezettségi valamint a tanulmányi időre irányuló rendelkezések a sajátos nevelési igényű diákok eredményes haladása érdekében megfelelően részletesen szabályozzák, valamint előírják az iskola tennivalóit. Az iskola óratervében meg szükséges jelennie a pedagógiai, valamint egészségügyi célú rehabilitációt szolgáló órakeretnek, amely a különféle fogyatékosok esetekor eltérő mértékű, az évfolyamra behatárolt hetenként tanórák számának 15%-50 százaléka lehet. Kt. 52.§ (6).

- Egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények hozhatók létre a sajátos nevelési igényű gyermekek, diákok integráltan történő nevelésének, oktatásának segítésére. Kt. 33.§ (12).

- "A gyermeknek, tanulónak joga, hogy állapotának, személyes adottságának megfelelő megkülönböztetett ellátásban - különleges gondozásban, rehabilitációs célú ellátásban részesüljön s életkorától függetlenül a pedagógiai szakszolgálat intézményéhez forduljon segítségért."Kt. 10 § (3) (f).

- Szakértői kutatás a szülő kérésére, valamint egyetértésével, valamint jelenlétében következik be. 1/1994. MKM rendelet 15.§ (5) (c); 14/1994. MKM rendelet 12. § (3).

- A speciális gondozáshoz, a rehabilitációs célú foglalkoztatáshoz való joghoz kapcsolódó törvényi kontroll szem előtt tartja a diákok érdekeit. A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló eredményes fejlesztése érdekében megfelelően csupán olyan intézménybe iratható be, amely rendelkezik a neveléshez, oktatáshoz szükséges feltételekkel. Kt. 30.§ (2)-(3).

3.1.2 A Pedagógiai Szakszolgálat működése Magyarországon

A pedagógiai szakszolgálat a speciális nevelést igénylő tanulók megsegítési rendszere. Ez a szakszolgálat biztosítja azokat a tárgyi-személyi, továbbá anyagi megsegítési formákat, amik a sajátos nevelési igényű gyermekek, valamint felnőttek intézményen belüli és/vagy kívüli megsegítését szolgálják.

A pedagógiai szakszolgálatok működésük alkalmával figyelembe veszik a szülők törvényi jogait, valamint kötelességeit is. A szakszolgálatok szolgáltatásainak igénybevétele állampolgári jogon jár, ingyenes.

A pedagógiai szakszolgálat tehát a szülő, valamint a pedagógus nevelő munkája és a nevelési, valamint oktatási intézmények munkáját segíti.

A Pedagógiai Szakszolgálatok tevékenységei:

- gyógypedagógiai tanácsadás, korai bővítés, fejlesztés, oktatás és gondozás;
- fejlesztő nevelés;
- szakértői bizottsági tevékenység;
- nevelési tanácsadás;
- logopédiai ellátás;
- továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás;
- gyógytestnevelés;
- kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása;
- iskolapszichológiai, óvodapszichológiai ellátás. (4/2010. (I.19.) OKM rendelet)

Gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés, oktatás, továbbá gondozás – a gyógypedagógiai tanácsadás, korai bővítés, oktatás, továbbá gondozás teendője a komplex koragyermekkori beavatkozás, továbbá prevenció: a gyermek fejlődésének elősegítése, a család kompetenciáinak erősítése, a gyermek, valamint a család társadalmi inklúziójának segítése.

A fejlesztő nevelés a gyermek egyéninevelési-fejlesztési terve alapján végzett komplex gyógypedagógiai bővítés, melynek feladata a gyermekfejlesztő nevelés-oktatásra való felkészítése a szülő bevonásával, a szülő részére tanácsadás nyújtásával. Ha a sajátos nevelési igényű gyermek jelentős súlyú, valamint halmozottan fogyatékos, attól az évtől kezdve, amelyben az ötödik életévét betölti, fejlesztő nevelésben (Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat, 2020).

A szakszolgálat a következő szakemberekből áll össze: orvos, pedagógus, fejlesztő pedagógus, pszichológus, konduktor, gyógypedagógus.

A szakszolgálati tevékenység célcsoportjai:

- gyermek (csecsemő, kisgyermek)
- tanuló (köznevelésben lévő)
- pedagógus, nevelő
- szülő, család

A köznevelés feladatai közé sorolható, a koragyermekkorai fejlesztés, ami egyrészt az iskolát megelőző fejlesztés. Itt figyelembe veszik a sajátos nevelési igényű, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekeket.

A magatartási és tanulási zavarok egy része már az óvodás korban is megfigyelhető. A rendezetlen, bizonytalan járás, mozgáskoordinációs zavarok, a figyelmetlenség, a rossz ceruzafogás, az artikulációs problémák, a kusza rajzok mind valamilyen hiányosságra utalhatnak.

A szakszolgálaton belül szakértői véleményt is készítenek, a véleményt a szakértői bizottság készíti el, amely komplex pszichológiai, pedagógiai-gyógypedagógiai, és szükség szerint orvosi szakértői véleményt készít.

Az ilyen típusú véleményre szükség lehet, ha a gyerek iskolába készül, és fejlettségi állapotát meg szeretnénk vizsgálni; vagy ha ki akarjuk zárni vagy megakarjuk állapítani a beilleszkedési, a tanulási nehézségeket; vagy ha kiakarjuk deríteni nem e igényel sajátos nevelést (Egységes Fogyatékoságügyi Információs Portál, 2019).

A vizsgálatból kapott eredményt a szülő személyesen is megkapja. Ez a kapott eredmény, vélemény javaslatot tesz a gyerekek számára szükséges fejlesztésre. Tartalmazza a gyerek nevelésével és oktatásával kapcsolatos követelményeket, a fejlesztési feladatokat stb.

A szakszolgálat által elvégzett vizsgálat és vélemény tehát tényleges segítséget, konkrét javaslatokat, módszereket ajánl, de szükség esetén az egyéni fejlődés biztosítására kijelöli a legmegfelelőbb nevelési-oktatási intézményt is.

A szakértői véleményben foglaltak a közvélekedéssel szemben nem „felmentik” a gyereket például a matematika tantárgy alól, nem „a rossz bizonyítványt magyarázzák”. Hanem olyan személyre szabott fejlesztést ajánlanak, amely segít leküzdeni a tanulási akadályokat, ezzel pedig növelik a gyerek önbizalmát és esélyeit (Egységes Fogyatékoságügyi Információs Portál, 2019).

3.1.3 A tanárasszisztens szerepe az inkluzív oktatásban

A konkrét fejlesztő tevékenység, az egyéni-, valamint kiscsoportos terápiák végzése szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógus kompetenciája. Feladata közé tartozik, hogy fejlesztési tervet készít, amely tartalmáról, céljairól tájékoztatja az osztályfőnököt. Ezen kívül permanens kapcsolatban is áll a tanárokkal, igény szerint konkrét tanácsokkal segíti munkájukat. Mivel a rehabilitáció, rehabilitáció egyes elemei beépíthetőek a tanórába, emiatt támogatást nyújt a pedagógusok, tanítók részére ezeknek az elemeknek a beépítésében,

megtervezésében, valamint az ezekkel kapcsolatos konzultációban (30/2012. (X.8.) EMMI rendelet).

Adminisztratív teendők mindezek megvalósításához:

A többségi tanár is készít fejlesztési tervet. Ebben támogatására van a gyermekkel foglalkozó gyógypedagógus. Magától értetődő módon az ő fejlesztési terve csupán a saját tantárgyi területére terjed ki, ezen kívül sokkal kevésbé differenciált, mint a gyógypedagógus fejlesztési terve. (Diszlexiás gyermek esetén például szókincsbővítésre alkalmas feladatokat építhet be a témával kapcsolatban, figyelemzavaros gyermeknél szóhalmazba beszúrhatja az óra kulcsszavait, amelyet az megkeres stb.)

A tanmenet is módosul az integráció következtében.

Megvalósulhat úgy, hogy a tanár a tanmenet írásakor a adott tananyagtartalmaknál tünteti fel a sajátos nevelési igényű gyermekkel kapcsolatos vonatkozásokat (pl. a diszkalkuliás gyermek még nem jut el a hetes szorzó- és bennfoglaló tábla elsajátításához, csak a kettes szorzót kell tudnia az adott időpontban). Ez a megoldás igen differenciált, ezen kívül alapos, de rendkívül sok idő az elkészítése.

Lehetséges azonban, hogy a tanár ún. tanmenet-kiegészítést készít, ahol megfogalmazza azokat az elveket, valamint konkrét tevékenységeket, amelyeket az SNI-gyermekkel végez. Ilyen javaslatokat többnyire az utazó gyógypedagógusok a szaktanárok, továbbá tanítók rendelkezésére szoktak bocsátani, megkönnyítve ezzel is munkájukat (Némethné, 2009).

A sajátos nevelési gyermekek részére az intézmény vezetője - amennyiben azt a gyermek szakvéleménye tartalmazza - felmentést adhat bizonyos tananyagrészek értékelése, esetleg akár egész tantárgyak értékelése alól (a leggyakoribb, hogy a diszgráfiás gyermek helyesírását nem értékelik, sem anyanyelvén, sem pedig idegen nyelven). Amennyiben egész tantárgyat (pl. diszkalkuliás gyermek esetén a matematika tantárgy) nem zárhat le osztályzattal a tanár, szöveges evaluációt használ fel. Itt nem szükséges bonyolult dologra gondolni, sok esetben elég az intézménynek egy-két szavas értékelési rendszert kidolgoznia.

Az osztálynapló lehet papír alapú vagy elektronikus. Lényege, hogy meg szükséges jelennie benne az adott gyermeknél s sajátos nevelési igény ténye. Fel szokták tüntetni benne a szakértői bizottság nevét, a kiállítás keltét, a megtörtént illetve a következő vizsgálat időpontját. A szakértői bizottság kutatása iránti kérelmet az osztályfőnök tölti ki a rendelkezésére álló adatok alapján, valamint gondoskodik a dokumentum továbbításáról.

Az osztályfőnök a szakértői bizottság kutatása, valamint felülvizsgálata előtt, ezen kívül a gyermekpszichiátriai kutatások esetében pedagógiai jellemzést készít a gyermekről. Az osztályfőnökön kívül az érintett szaktanárok is szoktak rövid, tudományos, saját területet érintő

jellemzést készíteni, amelyet csatolnak az osztályfőnök jellemzéséhez. A szakértői bizottság vizsgálatát, megfigyeléseit ezek az tapasztalatok kiegészítik, s hozzájárulnak a jó diagnózis kialakításához (15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet).

Pedagógiai asszisztens felügyeli a gyerekeket, esetleg kíséri az egyes tanulókat vagy tanulócsoportokat. Részt kell venni az általános típusú pedagógiai munkában, a munka előkészítésében. Képzésük: érettségire épülő poszt szekunder képzés. Tanító, tanár vagy szociálpedagógus végzettséggel kell, hogy rendelkezzen. Tanárasszisztens feladatai közé tartozik még, hogy reggel jóval korábban érkezzon, mint a tanító és a gyerekek. Az ő teendője az, hogy felügyelje a gyerekek reggeli érkezését, mindenki eljusson a saját tantermébe baj nélkül. Ha a tanító késik, esetleg nem tud órát tartani, abban az esetben a pedagógiai asszisztensnek szükséges felügyelnie a gyerekekre. Órát nem tarthat, hiszen ez nem tartozik a feladatai közé.

A pedagógiai asszisztensek töltik fel a tanulóról a dokumentumokat, természetesen instrukciók alapján, így feladatai közé tartozik az adminisztrációs dokumentumok kezelése. Továbbá aktívan közre kell, hogy működjön a szülői értekezleteken, iskolai projektek lebonyolításában is (Soter-Line, 2020).

A napi munkájukba beletartozik, hogy segítse, illetve oda figyeljen a gyerekekre a szünetekben is, segítse őket az ebédeltetésnél segítsenek az ebédeltetésnél.

A feladatok elvégzése mellett van egy-két perszonális kompetencia, amivel a pedagógiai asszisztenseknek rendelkezniük szükséges. Fontos, hogy jól tolerálják a zajt, hiszen az alsó tagozatos gyerekek elég nagyméretű zajt tudnak csapni, legfőképpen az ebédeltetésnél magas a zajszint. A pedagógiai asszisztenseknek a gyerekek szeretete mellett érteni szükséges a nebulók nyelvén, nagyarányú türelemmel, ezen kívül empátiával szükséges rendelkezniük, hiszen a gyerekekkel való munkaerő-piaci státusz ezt megkívánja. Ezzel együtt viszont határozott egyéniségnek szükséges lenniük, hiszen tekintélyt szükséges kivívniuk, hogy a gyerekekre rá tudjanak hatni (Nagy, 2009).

További feladatai közé tartozik még, hogy:

- Átveszi, átadja a tanulót a szülőtől, gondozótól;
- A pedagógussal egyeztetve tájékoztatja a szülőt a tanulót érintő napi eseményekről;
- Közreműködik az intézmény rendezvényeinek szervezésében, lebonyolításában;
- Intézményen kívül foglalkozások, programok helyszíneire, kirándulásokra, tanulmányi sétákra, erdei iskolában stb. kíséri a tanuló(ka)t;
- Gyakoroltatja a tanulóval a mindennapi élethelyzetekben szükséges tevékenységeit;

- Ellenőrzi a tanuló higiénés és önkiszolgálási tevékenységét;
- Egyeztetni a pedagógussal a tanórai foglalkozásokhoz szükséges teendőket;
- Előkészíti a tanórai foglalkozások során szükséges eszközöket;
- Együttműködik a pedagógussal a tanórákon az általános jellegű oktató, nevelő munkában;
- Segíti, bátorítja a tanulót általános jellegű egyéni és csoportos feladatai megoldásában;
- A pedagógus irányításával közreműködik a tanulót fejlesztő, korrekciós tevékenységben;
- Egyénileg segít a tanulónak a tanórai és tanórán kívüli foglalkozásokon;
- A (gyógy)pedagógus útmutatásai alapján egyénileg segít a magatartási nehézséggel küzdő (hiperaktív stb.) tanulónak a fejlesztő feladatok megoldásában és a magatartás rendezésében;
- Közreműködik a tanórák és a napközis foglalkozások rendjének biztosításában;
- Vezeti a tanulókra vonatkozó általános jellegű nyilvántartásokat (pl. hiányzás);
- Közreműködik adminisztrációs teendők ellátásában stb. (Nagy, 2009).

A pedagógusasszisztentstől a másik elvárás, hogy különböző kompetenciákkal rendelkezzen, még pedig: szakmai, társas, személyes és módszertani kompetenciák. *Szakmai kompetenciák* alatt ismernie kell a tanulóra és a szülőre vonatkozó, az intézmény működésére vonatkozó, illetve a közoktatási és gyermekvédelmi jogszabályokat. Továbbá, ismernie kell a tanulási nehézségek, a diszkalkulia, diszlexia, diszgráfia alapvető jellemzőit. A tehetséges gyermekkel kapcsolatos alapvető feladatokat és problémákat is ismernie kell. Tudnia kell még a tanórák szervezésének alapelveit és szempontjait, a tanórák főbb típusainak a jellemzőit, illetve az általános jellegű tanulói munkaformákat és azokat tudnia kell alkalmazni (Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2011).

A *Szakmai kompetenciákon* belül ismernie kell még a:

- Közlekedésbiztonsági szabályok, a biztonságos közlekedés feltételeit;
- Baleset, betegség esetén szükséges eljárás szabályokat;
- Az iskolai tevékenységek, folyamatok általános szervezési jellemzőit;
- A fejlődéslélektan tárgyát, alapvető fogalmait és módszereit;
- A lelassult mentális fejlődésű tanuló alapvető jellemzőit;
- A nehezen nevelhető gyermek, a magatartási, beilleszkedési nehézségek alapvető jellemzőit;
- A hiperaktivitás, a figyelemzavar, az autisztikus viselkedés alapvető jellemzőit;

- A tanulóval való egyéni foglalkozást meghatározó pszichológiai jellemzőket, feltételeket.

Személyes kompetenciák alatt, fontos, hogy legyen felelősségtudata, türelmes legyen és önálló. Míg a *társas kompetenciák* alatt jelen kell lennie az irányíthatóságnak, a határozottságnak, és a segítőkészségnek. Végül *módszerkompetenciáknál* fontos a figyelemmegosztás, a környezet tisztántartása, a kreativitás, az ötletgazdagság, és a helyzetfelismerés (Nagy, 2009).

III. ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI MAGYARORSZÁG ÉS UKRAJNA VONATKOZÁSÁBAN

Az UNESCO 1994-ben adta ki a „Salamancai Nyilatkozatot” ahol elsőként jelent meg a „befogadó, esetleg inkluzív” megnevezés. Ebben a dokumentumban leírták, hogy a befogadó iskolák lehetnek a leghatásosabb módjai annak, hogy megszűnjenek az elutasítások, ezen kívül egy kedvező környezetet teremtsenek, amelyben a speciális igényű tanulók is eredményeket érhetnek el. Ezt a nyilatkozatot mindkét ország elismeri.

Ukrajnában az Oktatási és Tudományos Minisztérium 2001-2007-ben kísérleti jelleggel indította el a „Speciális nevelési igényű gyermekek társadalmi adaptációja és társadalmi integrációja középiskolai oktatásuk megszervezésével” című projektet. Míg *Magyarországon* az együtt nevelés gyakorlatának kialakítását Csányi Yvonne kezdeményezte.

A kísérlet második szakasza *Ukrajnában* az ukrán-kanadai projekt volt „Inkluzív oktatás speciális szükségletű gyermekek számára Ukrajnában” címmel szerepelt, és 2008-tól 2012-ig tartott. Az ukrainai inkluzív oktatás támogatására Inkluzív Támogató Hálózatot hoztak létre. Iskola mindenkinek. Ez a hálózat olyan civil szervezeteket, szülői csoportokat, oktatási intézményeket és más intézményeket hozott össze, amelyek érdekeltek a befogadó politikák és a befogadó oktatás előmozdításában, Ukrajnában a társadalom minden szintjén.

Magyarországon 1991-ben hirdették ki a Gyermekek jogairól szóló Egyezményt, majd 1993-ban volt lehetőség az integrált/inkluzív oktatásra. A sajátos nevelési igényű diákok esélyegyenlőségének biztosítása a magyar oktatási rendszerben a HEFOP 2.1.2., továbbá TÁMOP 3.1.4-es pályázati projektek keretei között pályázati, ezen kívül központi projektek által vette kezdetét. Ilyen módon kaptak segítséget a gyermekek együttnevelését vállaló intézmények. Legújabbban a köznevelésről szóló jogszabály módosítása 2012-ben a „Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló” kategóriát használva lokalizálja azokat a tanulói kategóriákat, akik esetekor az együttnevelés és/vagy különnevelés kérdése felmerülhet. Két hatalmas alkategóriát alkot: A „különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló”-t, továbbá a gyermekek védelméről, továbbá „a gyámügyi igazgatásról szóló jogszabály szerint hátrányos, ezen kívül többszörösen hátrányos helyzetű gyermek, tanuló”-t. Az alábbi 1. sz. táblázatban láthatjuk az összehasonlítást.

	<i>Magyarország</i>	<i>Ukrajna</i>
<i>Az inkluzív oktatás megjelenése</i>	1991-ben hirdették ki a Gyermekek jogairól szóló Egyezményt. 1993-ban volt lehetőség az integrált/inkluzív oktatásra.	2001-2007-től már voltak kísérletek. 2017-ben írták alá a törvényt
<i>Cél:</i>	Minden gyermek számára egyenlő jogot biztosítson az oktatáshoz és megkülönböztető mentesség legyen jelen.	Minden gyermek számára egyenlő jogot biztosítson az oktatáshoz és megkülönböztető mentesség legyen jelen
<i>Nemzetközi dokumentumok az inkluzív oktatásban</i>	Salamancai Nyilatkozat; Dakari Nyilatkozat; ENSZ által elfogadott dokumentumok.	Salamancai Nyilatkozat; Dakari Nyilatkozat; ENSZ által elfogadott dokumentumok.
<i>A Köznevelés törvény által kiemelt figyelmet érdemlő gyerekek</i>	Hátrányos, halmozottan hátrányos gyerekek; SNI gyerekek (mozgásszervi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos); Autizmus spektrummal küzdő; Pszichés fejlődési zavarral küzdő gyermek; Beilleszkedési, tanulási, magatartás nehézséggel küzdők; Kiemelten tehetségesek	Pszichés, fizikai fejlődési zavarral küzdő gyerekek; SNI gyerekek (mozgásszervi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos gyerekek); Autizmus spektrummal küzdő gyerekek; Tehetséges gyerekek; Hátrányos gyerekek; Beilleszkedési, tanulási, magatartás nehézséggel küzdők.

1. számú táblázat: Az inkluzív oktatás összehasonlító vizsgálata Magyarország és Ukrajna vonatkozásában (megjelenése, célja, nemzetközi dokumentumok, tanulói kategóriák)

Az összehasonlításból arra következtethetünk, hogy *Magyarország* régebb óta alkalmazza az inkluzív oktatás elvárásait, hamarabb csatlakozott a nemzetközi programokhoz, ugyanis már a 90-es évektől kezdve az oktatásban kezdett kialakulni az inkluzív/integrált oktatás együttesen.

Az inkluzív oktatásban egy a fő cél az országokban, tehát minden gyermek számára egyenlő jogot biztosítson az oktatáshoz és megkülönböztető mentesség legyen jelen. Továbbá, mindkét ország elfogadta a Salamancai nyilatkozatot, ami az SNI tanulók oktatásának alapelveiről, programjáról szól; a Dakari nyilatkozatot, amely először hívta fel a figyelmet a fogyatékkal élő gyermekekre, mint olyanokra, akik jogaik érvényesítésében legnagyobb mértékben korlátozottak; és az ENSZ által elfogadott dokumentumokat.

Magyarországon és Ukrajnában is a szülőnek van joga arra, hogy kiválassza, azt az intézményt ahová szeretné, hogy gyermeke járjon iskolába. Ezért az oktatási intézménynek:

- igazodnia kell a gyermek sajátosságaihoz.
- egyes tantárgyaktól mentesítheti a tanulót, ha ez szükséges

Továbbá, a különböző vizsgákon (pl. osztályozó, javító) alkalmazkodni szükséges a sajátos nevelési igényű tanuló különleges szükségleteihez, így a tanuló részére biztosítani kell a szükséges kedvezményeket:

- hosszabb felkészülési idő,
- írásbeli beszámoló helyett szóbeli és fordítva, más tantárgy, segédeszköz-használata.

Mindkét országban az integrált neveléshez és oktatáshoz az illetékes szakértői bizottság által meghatározottak szerinti *foglalkozáshoz szükséges szakirányú végzettségű gyógypedagógus foglalkoztatása*; a foglalkozásokhoz szükséges *különleges tanterv, tankönyv és különleges gyógyászati, továbbá technikai eszközök*; a gyermek, tanuló számára behatárolt *professzionális szolgáltatások biztosítása* szükséges. A törvények kijelentik, hogy az állam kell, hogy finanszírozza a sajátos nevelési igényű diákok taneszköz-ellátását, ezen kívül a részükre nyújtandó étkezési támogatást.

Magyarországon egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények hozhatók létre a sajátos nevelési igényű gyermekek, diákok integráltan történő nevelésének, oktatásának segítésére. (pl. Gyengén látók Általános Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye és Kollégiuma, Mozgásjavító Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakgimnázium, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Kollégium stb.). Továbbá a gyermeknek, tanulónak joga, hogy állapotának, személyes adottságának megfelelő megkülönböztetett ellátásban - különleges gondozásban, rehabilitációs célú ellátásban részesüljön s életkorától függetlenül a pedagógiai szakszolgálat intézményéhez forduljon segítségért. Illetve, a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló eredményes fejlesztése érdekének

megfelelően csupán olyan intézménybe iratható be, amely rendelkezik a neveléshez, oktatáshoz szükséges feltételekkel.

Ukrajnában az önkormányzatok befogadó forrásközpontokat alakítanak ki a gyermekek fejlődésének igen összetett, mindenre kiterjedő pszichikai, valamint pedagógiai adatfelvétele, különféle pszichológiai-pedagógiai, továbbá korrekciós-fejlesztő szolgáltatások nyújtása, továbbá a sajátos nevelési igényű gyermekek pszichikai, ezen kívül pedagógiai segítése érdekében megfelelően. (pl. Inkluzív Erőforrás Központok). Az oktatási intézmények, valamint az inkluzív forrásközpontok épületeinek, építményeinek, ezen kívül helyiségének meg kell felelniük az állami építési normáknak, valamint szabványoknak, jó akadálymentesítési követelményeknek.

Pedagógiai Szakszolgálatra szükség van mind a két országban, főleg ha vannak támogatásra szoruló gyermekek. Ugyanis ez testület számos olyan feladatot lát el, amivel segíthet a gyermeknek, és amivel a pedagógust, szülőt is tudja segíteni.

A szakszolgálat a következő szakemberekből állhat össze: orvos, pedagógus, fejlesztő pedagógus, pszichológus, konduktor, gyógypedagógus, szociálpedagógus, adminisztratív személyzet.

Az összehasonlító vizsgálat eredményeit Magyarország és Ukrajna vonatkozásában az alábbi 2. sz. táblázatban láthatjuk.

<i>Pedagógiai Szakszolgálat</i>		
	<i>Ukrajna</i>	<i>Magyarország</i>
<i>Szakemberei</i>	Defektológus; Logopédus; Pszichológus; Orvosok; Szociálpedagógus; Adminisztratív személyzet.	Orvos; Pedagógus; Fejlesztő pedagógus; Pszichológus; Konduktor; Gyógypedagógus.
<i>Tevékenységek, amelyeket ellátnak:</i>	Tanácsadói, módszertani Oktatási; Korrekciós és fejlesztői; Pszichológiai és pedagógiai; Elemző; Szakértői vélemény.	Gyógypedagógiai ellátás; Korai fejlesztés; Oktatás és gondozás; Fejlesztő nevelés; Szakértői bizottsági tevékenység;

		Logopédiai ellátás; Továbbtanulási ellátás; Gyógytestnevelés; Kiemelten tehetséges tanulók gondozása; Iskolapszichológiai ellátás.
<i>Segítik:</i>	A pedagógus munkáját; A szülőket; A diákokat; Az oktatási intézmény munkáját.	A pedagógus munkáját; A szülőket; A diákokat; Az oktatási intézmény munkáját.
<i>Szakértői vélemény:</i>	Diagnosztizálja és meghatározza a korrekciós programot a tanuló számára; Ajánlást tesznek a szülőnek.	Javaslatot tesz a gyerek számára szükséges fejlesztésre (konkrét módszereket ajánl); Szükség esetén egyéni fejlődés biztosítására kijelöli a legmegfelelőbb nevelési- oktatási intézményeket.
<i>Képzések, továbbképzések:</i>	Pedagógus- defektológus továbbképzés; Logopédiai képzés; Szociálpedagógus továbbképzés.	Pedagógus-szakvizsga szakszolgálati területen szakirányú továbbképzés: - Logopédiai; - Gyógypedagógiai; - Pszichológiai; - Konduktori; - Fejlesztőpedagógiai; - Pedagógus továbbképző.

2. számú táblázat: Pedagógiai Szakszolgálat összehasonlítása Magyarország és Ukrajna vonatkozásában.

Az összehasonlítást nézve az a következtetés vonható le, hogy mindkét oktatási rendszerben hasonló feladatok hárulnak a szakszolgálat munkatársaira, hasonlóak a célok, feladatok, hasonló képzésben vesznek részt a szakemberek. Mindkét országban a cél, hogy

segítsék a pedagógust, illetve az oktatási intézmény munkáját, tovább a szülőket és a gyerekeket.

Ukrajnában a következő tevékenységeket látják el: tanácsadói és módszertani; oktatási; korrekciós és fejlesztői; pszichológiai és pedagógiai; elemző és szakértői véleményt írnak. A szakértői vélemény diagnosztizálja és meghatározza a korrekciós programot a tanuló számára és ajánlást tesznek a szülőnek az oktatás terén.

Magyarországon a szakszolgálat gyógypedagógiai ellátást ad; fejlesztő nevelést; szakértői bizottsági tevékenységet lát el; logopédiai, gyógytestnevelési ellátásban részesítik a tanulót; gondozzák a kiemelten tehetséges tanulókat; iskolapszichológiai ellátást nyújtanak. A szakértői vélemény javaslatot tesz a gyerek számára szükséges fejlesztésre, szükség esetén egyéni fejlődés biztosítására kijelöli a legmegfelelőbb nevelési-oktatási intézményeket.

A szakemberek hasonló képzésben vehetnek részt, ilyen például a logopédiai, gyógypedagógiai, pszichológiai, szociálpedagógus továbbképzések.

Mindkét országban, az inkluzív oktatáshoz szükség van tanárasszisztensre. Ukrajnában 2010-től van törvényben a pedagógusasszisztens kifejezés. Magyarországon 1992-ben hagyták jóvá a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvényt, így a pedagógusasszisztens kifejezés is megjelent.

Ahhoz, hogy valaki pedagógus asszisztens legyen kell, hogy rendelkezzen végzettséggel, mint például tanári, szociálpedagógusi, vagy akár gyógypedagógusi.

Az alábbi 3. számú táblázatban láthatjuk az összehasonlítást a tanárasszisztens szerepéről az inkluzív oktatásban Magyarország és Ukrajna vonatkozásában.

<i>Tanárasszisztens szerepe az inkluzív oktatásban</i>		
	<i>Ukrajna</i>	<i>Magyarország</i>
<i>Törvényben van:</i>	2010-től	1992-től
<i>Végzettség, amivel rendelkeznie kell:</i>	Tanári; Pszichológiai; Szociálpedagógusi; Gyógypedagógusi.	Tanári, tanítói; Szociálpedagógusi.
<i>Teendője:</i>	Átdolgozza a tananyagot; Segít a gyermeknek végrehajtani azokat a feladatokat, ahol nehézségekbe ütköznek;	Fejlesztési tervet készít; Adminisztrációs dokumentumokat kezeli; Segíti a gyermeket a feladatok

	Együttműködik a pedagógussal, más szakemberekkel.	elvégzésében; Együttműködik a pedagógussal, más szakemberekkel.
<i>Kompetenciák, mellyel rendelkezni kell:</i>	<p>Tudnia kell az ukrán oktatási jogszabályokat;</p> <p>Szociális védelmet nyújtani;</p> <p>Ismernie kell az emberi és a gyermekjogokról szóló nemzetközi dokumentumokat, állami oktatási szabványokat; Oktatási és nevelési normatív dokumentumokat;</p> <p>A különböző életkori, az SNI gyermekek fejlődésének jellemzőit;</p> <p>A gyermekkel való munkavégzés hatékony módszereit, formáit (egyéni és differenciált megközelítéssel);</p> <p>Technikai eszközök és berendezések használatának módszereit;</p> <p>A pedagógiai dokumentáció normai szabályait;</p> <p>Tudnia kell megfigyelni és elemezni a tanulói fejlődés dinamikáját;</p> <p>Rendelkeznie kell fejlett kommunikációval;</p> <p>Szervezőképességgel;</p> <p>Empátia, empatikus képességekkel;</p>	<p><i>Szakmai:</i></p> <p>Ismernie kell a tanulóra, szülőre, az intézmény működésére vonatkozó közoktatási és gyermekvédelmi jogszabályokat;</p> <p>Az SNI és BTM gyerekek alapvető jellemzőit;</p> <p>Tudnia kell a tehetséges gyerekekkel alapvető feladatokat, problémákat;</p> <p>Tudnia kell a tanórák szervezésének alapelveit és szempontjait;</p> <p>Tanulói munkaformákat stb.</p> <p><i>Személyes kompetenciák:</i></p> <p>Legyen felelősségtudata;</p> <p>Türelme;</p> <p>Önállósága.</p> <p><i>Társas kompetenciák:</i></p> <p>Irányíthatóság;</p> <p>Segítőkézség;</p> <p>Határozottság.</p> <p><i>Módszerkompetenciák:</i></p> <p>Figyelemmegosztás;</p> <p>Környezet tisztántartása;</p> <p>Ötletgazdagság;</p> <p>Helyzetfelismerés.</p>

	Konfliktusmegoldó készséggel.	
Képzések, tanfolyamok:	Szociális képzések (kisgyermekgondozó, nevelő); Pedagógiai asszisztens tanfolyam.	Érettségire épülő poszt szekunder képzés. Szociális képzések (kisgyermekgondozó, nevelő); Oktatási szakasszisztens képzés; Pedagógiai asszisztens tanfolyam.

3. számú táblázat: A tanárasszisztens szerepe az inkluzív oktatásban Magyarország és Ukrajna vonatkozásában.

Ukrajnában a tanárasszisztens fő teendője közé sorolható, hogy átdolgozza a tananyagot, segítse a gyerekek végrehajtani a feladatokat, amelyben elakad és fontos, hogy együttműködjön a pedagógussal és más szakemberekkel. Emellett a tanárasszisztensnek rendelkeznie kell számos kompetenciával, mint például tudnia kell az ukrán oktatási jogszabályokat; ismernie kell az emberi és a gyermekjogokról szóló nemzetközi dokumentumokat, az állami szabványokat stb. Ismernie kell a technikai eszközöket és berendezéseket, tudni kell őket használni, tudnia kell megfigyelni és elemezni a tanulói fejlődés dinamikáját. Rendelkeznie kell fejlett kommunikációs és szervezőkészségekkel, empátikus képességekkel és konfliktusmegoldó készséggel.

Magyarországon a tanárasszisztens fejlesztési tervet készít, továbbá kezeli az adminisztrációs dokumentumokat, illetve segíti a gyermeket az intézményben és együttműködik a pedagógussal és más szakemberekkel. Magyarországon a következő kompetenciákkal kell, hogy rendelkezzen az asszisztens: szakmai, zen belül ismernie kell a tanulóra, szülőre, az intézmény működésére vonatkozó, a közoktatási és gyermekvédelmi jogszabályokat; tudnia kell a tanórak szervezésének alapelveit és szempontjait, a tanulói munkaformákat. Személyes kompetenciák: legyen felelősségtudata, türelme, önállósága. Társas kompetencia: irányíthatóság, határozottság és segítőkészség. Módszerkompetenciák: figyelemmegosztás, környezet tisztántartása, ötletgazdagság, helyzetfelismerés.

Végezetül az a következtetés vonható le, hogy mindkét oktatási rendszerben a tanárasszisztensre hasonló, hasonló kompetenciákkal kell, hogy rendelkezzen, és hasonló képzéseken vehetnek részt.

ÖSSZEFOGLALÁS

A szakdolgozatom központi témája az inkluzív oktatás jogi háttérének megismerése és gyakorlatának összehasonlító vizsgálata. A munkám során arra törekedtem, hogy egy átfogó képet kapjak a téma kapcsán.

Dolgozatom 3 fejezetből áll. Az első fejezetemben megismertetem az olvasót a szakdolgozatom céljaival, a téma aktualitásával és az inkluzív oktatás alapvető fogalmait foglaltam össze, mint például esélyegyenlőség, inklúzió, diverzitás, adaptáció és modifikáció. Ezek mellett kitértem arra, hogy milyen jellemzői vannak az inkluzív oktatásnak, illetve, hogy milyen előnyei.

A következő fejezetemben a nemzetközi okmányokat mutattam be, amelyeket Magyarország és Ukrajna is elfogadott. Ezek az okmányok, mind hatással voltak az inkluzív oktatás kialakulására, segítésére, a gyerekek elfogadására. Továbbá, kitérek arra, hogy hogyan alakult ki az inkluzív oktatás Ukrajnában, illetve a törvényekre, amelyek elfogadottak erre az oktatásra. Megtudhatjuk, hogy Az Oktatási és Tudományos Minisztérium 2001-2007-ben kísérleti jelleggel indította el a „Speciális nevelési igényű gyermekek társadalmi adaptációja és társadalmi integrációja középiskolai oktatásuk megszervezésével” című projektet. Ekkor kezdődött el a hatékony válaszkeresés arra a kérdésre, hogy miként lehet a sajátos nevelési igényű gyermekeket integrálni az általános oktatási folyamatba. A kísérlet második szakasza az „Inkluzív oktatás speciális szükségletű gyermekek számára Ukrajnában” ukrán-kanadai projekt volt, amely 2008-tól 2012-ig tartott.

Ezen felül megismertetem az olvasót a Pedagógiai Szakszolgálat működéséről, továbbá a tanárasszisztens szerepéről A Szakszolgálat főfunkciói: tanácsadói, továbbá módszertani. Ezen kívül még pedagógiai és pszichológiai; korrekciós és fejlesztői; elemző, oktatási funkciók lát el és különböző szakemberekből áll. A tanárasszisztens feladata, hogy kiegészíti más oktatók, továbbá szakemberek munkáját. A tanárasszisztensnek tudnia kell az ukrán oktatási jogszabályok alapjait, szociális védelmet; az emberi és gyermekjogokról szóló nemzetközi dokumentumokat; állami oktatási szabványokat stb.

Ugyan ebben a fejezetben szó esik az inkluzív oktatás bevezetéséről Magyarországon, ezen belül az oktatásra vonatkozó törvényekről. Kiderült az együtt nevelés gyakorlatának kialakítását Csányi Yvonne kezdeményezte. Megismerkedtem továbbá a törvényekkel, kiderült, hogy a sajátos nevelési igényű diákok esélyegyenlőségének biztosítása a magyar oktatási rendszerben a HEFOP 2.1.2., továbbá TÁMOP 3.1.4-es pályázati projektek keretei között pályázati, ezen kívül központi projektek által vette kezdetét.

Ezután megismerkedtem a Pedagógiai Szakszolgálattal, megtudtam, hogy milyen szakemberekből áll össze: orvos, pedagógus, fejlesztő pedagógus, pszichológus, konduktor, gyógypedagógus, illetve, hogy milyen feladatokat látnak el. Végül pedig, felkutattam, hogy milyen kompetenciákkal kell, hogy rendelkezzen a tanárasszisztens, ezek a következők: szakmai, személyes, társas és módszerkompetenciák.

Végül az utolsó fejezetemben összehasonlítottam a két országban kapott információkat, tehát egy összehasonlító vizsgálatot végeztem Magyarország és Ukrajna vonatkozásában. Az a következtetés vonható le, hogy Az összehasonlításból arra következtethetünk, hogy *Magyarország* régebb óta alkalmazza az inkluzív oktatás elvárásait, hamarabb csatlakozott a nemzetközi programokhoz, ugyanis már a 90-es évektől kezdve az oktatásban kezdett kialakulni az inkluzív/integrált oktatás együttesen. Az inkluzív oktatásban egy a fő cél az országokban, tehát minden gyermek számára egyenlő jogot biztosítson az oktatáshoz és megkülönböztető mentesség legyen jelen.

Az összehasonlítást nézve az a következtetés vonható le, hogy mindkét oktatási rendszerben hasonló feladatok hárulnak a szakszolgálat munkatársaira, hasonlóak a célok, feladatok, hasonló képzésben vesznek részt a szakemberek. Mindkét országban a cél, hogy segítsék a pedagógust, illetve az oktatási intézmény munkáját, tovább a szülőket és a gyerekeket. Mindkét oktatási rendszerben a tanárasszisztensre hasonló feladatokat lát el, hasonló kompetenciákkal kell, hogy rendelkezzen, és hasonló képzéseken vehetnek részt.

Szakedolgozatom során két hipotézist állítottam fel, mely szerint feltételezem, hogy mindkét országban az inkluzív oktatással az a cél, hogy minden gyerek számára egyenlő jogot biztosítson az oktatáshoz, illetve feltételezem, hogy mindkét oktatási rendszerben hasonló feladatok hárulnak a szakszolgálat munkatársaira, hasonlóak a célok, feladatok, hasonló képzésben vesznek részt a szakemberek.

Az első hipotézisem bebizonyosodott. Ugyanis mindkét országban a fő cél az, hogy a gyerekek számára egyenlő jogot biztosítson a tanuláshoz. Ezt láthatjuk a hatályban lévő törvények alapján, miszerint megkülönböző-mentesség kell, hogy jelen legyen. Minden gyermeket egyformának kell tekinteni, mindenki számára meg kell adni az esélyegyenlőséget, tisztelni kell minden tanulót.

A második hipotézisem szintén bebizonyosodott, mivel áttekintve az ukrainai és a magyarországi Pedagógiai Szakszolgálatok feladatait, tevékenységeit az a következtetés vonható le, hogy mindkét oktatási rendszerben hasonló feladatok hárulnak a szakszolgálat munkatársaira, hasonlóak a célok, feladatok, hasonló képzésben vesznek részt a szakemberek.

Végezetül elmondhatom, hogy az inkluzív iskolákban a legfontosabb az személyek közötti kompetencia. Ezekben az intézményekben, szükség van arra, hogy ne csupán a tanuló, továbbá pedagógus között legyen szoros kapcsolat, hanem hogy ez a kapcsolat jelen legyen a gyerekek, ezen kívül szülők között, a pedagógus, ezen kívül a többi pedagógus között, a tanuló, továbbá a tanulók között is. Ugyanis, ezen kapcsolatok által erősödik az oktatás. Nekünk, ugyanis leendő tanároknak az lesz a feladatunk, hogy tiszteletet mutassunk a diákok sokfélesége iránt, minden tanulót segítsünk, együttműködő munkát végezzünk a szülőkkel, valamint más szakemberekkel, valamint a legfontosabb, hogy elfogadjunk minden gyermeket olyannak amilyen.

РЕЗІОМЕ

Центральною темою моєї дисертації є вивчення правової основи та практики інклюзивної освіти. У ході своєї роботи я прагнула отримати всебічне уявлення про цю тему. Моя дисертація складається з 3 розділів. У першому розділі я знайомлю читача з актуальністю теми та узагальнюю основні поняття інклюзивної освіти, такі як рівні можливості, інклюзія, різноманітність. Крім того, я обговорювала особливості інклюзивної освіти та її переваги.

У наступному розділі я представила міжнародні документи, які стосуються до інклюзивної освіти. Крім того, я обговорила, як розвивалася інклюзивна освіта в Україні та які закони прийняті для цієї освіти. Крім того, я знайомлю читача з роботою Педагогічної професійної служби та роллю помічника вчителя. В цій главі йдеться мова також про запровадження інклюзивної освіти в Угорщині, включно із законами про освіту. Потім я познайомився з педагогічною службою, з'ясувала, з яких фахівців вона складається, які завдання вони виконують. Нарешті я дослідила, якими компетенціями повинен володіти асистент викладача. В останньому розділі я порівняла отриману інформацію, в двох країнах, провела порівняльне дослідження стосовно в Угорщини та в Україні.

З порівняння можна зробити висновок, що Угорщина вже давно застосовує очікування від інклюзивної освіти, швидше приєдналася до міжнародних програм. В обох системах освіти працівники професійної служби мають подібні завдання, фахівці беруть участь у подібному навчанні. В обох країнах мета – допомога вчителю та роботі навчального закладу, а також батькам та дітям. В обох системах освіти асистент вчителя виконує подібні завдання, повинен мати подібні компетенції та може брати участь у схожому навчанні.

У ході дисертації я висунула дві гіпотези, згідно з якими метою інклюзивної освіти в обох країнах є надання всім дітям рівного права на освіту, і вважаю, що в обох системах освіти завдання професійної служби схожі, цілі такі, професіонали проходять подібну підготовку.

Моя перша гіпотеза була доведена. Це тому, що головна мета в обох країнах – надати дітям рівне право на освіту. З чинних законів видно, що недискримінація має бути присутня. Усіх дітей треба вважати рівними, всім надавати рівні можливості, поважати всіх учнів.

Також була доведена моя друга гіпотеза, тому що розглядаючи завдання та діяльність Педслужб України та Угорщини, можна зробити висновок, що працівники служби мають подібні завдання в обох системах освіти, спеціалісти можуть взяти участь у подібному тренінгу.

В інклюзивних школах першорядне значення має міжособистісна компетентність. У цих закладах є потреба не тільки в тісних стосунках між учнем і вчителем, але й у тому, щоб ці стосунки були присутні між дітьми, батьків, учителем, крім інших вчителів, учня, а також серед студентів.

HIVATKOZOTT IRODALOM

Chetverikova N. (Четверікова Н.) (2018): *Інклюзивний клас у школі*. Київ, Видавнича група «Шкільний світ»

Csányi Y. – Kereszty Zs. (2009): *Inklúziós tanterv és útmutató a Magyarországi pedagógusképzés számára, Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Budapest.*

Fülöp I. (2015): *Útmutató az integrációs és képesség-kibontakoztató felkészítéshez, az IPR bevezetéséhez. In: Dávid Mária (szerk.) Speciális igényűek a felsőoktatásban és a felnőttképzésben, Eger.*

Hoffmann J. – Mezeiné M. (2006): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. Comenius Kiadó Bt., Pécs

Juhász J. (1989): *Magyar Értelmező Kéziszótár I. kötet*. Akadémia Kiadó, Budapest.

Kolupaeva A. A. (Колупаєва А.А.) (2011): *Основи інклюзивної освіти : навч.- метод. посібник*. Київ : «А.С.К.».

Kolupaeva A. A., Savchuk L.O. (Колупаєва А.А., Савчук Л.О.) (2011): *Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб.* Київ: Видавнича група «АТОПОЛ».

Koval L. V. (Коваль Л. В.) (2018): *Організація інклюзивного середовища у закладі освіти. In: Лапін – Сурмай – Щуцька (упорядн.): Інклюзивне навчання в Новій українській школі*. Інтерсервіс, Київ, 46-49.

Lucenkó I. (Луценко І.) (2018): *A tanárasszisztens: együttműködés a pedagógusokkal és a gyermekekkel*.

Mesterházi Zs. – Gereben F. (2006): *A (gyógy)pedagógiai munkát segítő alapfogalmak*. p.22-32. In Zsoldos Márta (szerk.): *(Gyógy) pedagógiai diagnosztika és tanácsadás*. Kézikönyv a nevelési tanácsadóknak, szakértői és rehabilitációs bizottságokban végzett komplex vizsgálatokhoz. OM Fogyatékos gyermekek, Tanulók Felzárkóztatása Közalapítvány, Budapest.

Nagy M. (2009): *Tanári kompetenciák – nemzetközi összehasonlítás (e-publication)*. Elérhető: http://www.osztalyfonok.hu/files/tanari_kompetenciak_Nagy_Maria.pdf. Letöltés ideje: 2022. 04. 30.

Némethné Tóth Á. (2009): *Tanári attitűdök és inkluzív nevelés*. Magyar Pedagógia, 2009/109, 2. sz. 105–120.

Petriné Féjer J. (2003): *A különleges bánásmódot igénylő gyermek.* In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 417-446. o.

Poroshenko M.A. (Порошенко М. А.) (2019): *Інклюзивна освіта: навчальний посібник.* ТОВ «Агентство «Україна». Київ.

Rayman J. (2015): *Diverzitás az iskolában. Beszámoló a pedagógusok és igazgatók különböző szociokulturális háttérű tanulókról való gondolkodásának vizsgálatáról. Autonómia és Felelősség, 2. szám (megjelenés alatt)*

Tarancsenko O. – Najda J. (Таранченко О.М., Найда Ю.М.) *Загальні принципи здійснення адаптації та модифікації навчально–виховного процесу / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник/* Кол.: авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред. Даниленко Л.І., - К.: 2007.- 128с

Varga A. (2015): *Az inklúzió szemlélete és gyakorlata,* Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs.

Varga A. (2015): *Lemorzsolódás vagy inklúzió.* In: Fehérvári Anikó – Tomasz Gábor (szerk.): *Kudarcsok és megoldások - Iskolai hátrányok, lemorzsolódás, problémakezelés.* Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 77–92.

Elérhető: Videó kurzus <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MONEDERAOSVITORIA+ST101+st101/courseware/711069d5d97b4448800bb16265b0795d/22bc31fa06724930946fd43ed527aa81/>. Letöltés dátuma: 2022. április 29.

Nemzeti Erőforrás Minisztérium (2011): *Pedagógiai Asszisztens*

Elérhető: http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/szakkep/kppr030_pedagogiai_asszisztens_090608.pdf Letöltés dátuma: 2022.05.17

4/2010. (I.19.) OKM rendelet a pedagógiai szakszolgálatról

Elérhető: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1000004.OKM Letöltés ideje: 2022. április 29.

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

Elérhető: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300079.TV> Letöltés dátuma: 2022.05.16

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> Letöltés dátuma: 2022. 04. 30
30/2012. (X. 8) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

Elérhető:<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200032.EMM×hift=20170831&txtreferer=A1100190.TV> Letöltés ideje: 2022.05.16

15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről

Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300015.emm> Letöltés ideje: 2022.05.15

UNESCO (2008): *Inkluzív oktatás: A jövő útja*, Nemzetközi Oktatási Konferencia, 48. ülés, Zárójelentés, Genf: UNESCO

UNESCO (1960): *60 éve az oktatási diszkrimináció ellen*

Elérhető: <https://unesco.hu/hirek/60-eve-az-oktatasi-diszkriminacio-ellen-107303?page=9>

Letöltés dátuma: 2022.05.04.

Soter-line oktatási központ (2020): *Miről szól egy pedagógus asszisztens munkája?*, Budapest

Elérhető: <https://www.soterline.hu/cikkek/mirol-szol-egy-pedagogiai-asszisztens-munkaja/>

Letöltés dátuma: 2022.05.16

Egységes Fogyatékosági Információs Portál (2019): *Szakértői vélemény szükségessége*,

Elérhető: <https://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/szakertoi-velemeney/szakertoi-velemeney-szuksegessege/>

Letöltés ideje: 2022.05.16

Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat (2020): *Gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés, oktatás és nevelés*

Elérhető: <https://www.pedagogiai-szakszolgalat.hu/csurgo/gyogyped-tanacsadas> Letöltés ideje: 2022.05.16

Pedrada (Педрада. Портал освітян України (2016): *Значення психолого-медико-педагогічної консультації у забезпеченні доступності освіти* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/254-znachennya-psihologo-mediko-pedagogchno-konsultats-u-zabezpechenn-dostupnost-osvti> (дата звернення: 29.04.2022).

Преса (Presa) (2022): *Психолого-медико-педагогічна комісія як спосіб допомоги людям з проблемами фізичного та психічного здоров'я*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://presa.com.ua/psykholohiia/psikhologo-mediko-pedagogichna-komisiya-yak-sposib-dopomogi-lyudyam-z-problemami-fizichnogo-ta-psikhichnogo-zdorov-ya.amp.html?fbclid=IwAR00OghVaA6TDeiSF5wpWgVh2azOCjTtYux4qy1ckAJb4LYkkHeKXNr5ioE> (дата звернення: 16.05.2022)

Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukraine №912 (Наказ Міністерства освіти і науки України № 912) (від 01.10.2010): *Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного*

навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912290-10#o4> (дата звернення: 28.04.2022).

Postanova Kabinetu Ministriv Ukraine № 545 (Постанова Кабінету Міністрів України № 545) (від 12 липня 2017): *Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-p> (дата звернення: 28.04.2022).

ZAKON UKRAINE № 2053-VIII (Закон України № 2053-VIII) (від 23 травня 2017): *Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-viii> (дата звернення: 29.04.2022).

Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту №1/9–675 від 25.09.12 року «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-675\(2\).doc](http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-675(2).doc) (дата звернення: 28.04.2022).

Нова Українська Школа (2020): *Навчання дітей з ООП: адаптація та модифікація навчальних програм*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/navchannya-ditej-z-oor-adaptatsiya-ta-modyfikatsiya-navchalnyh-program/> (дата звернення: 29.04.2022).

Нова Українська Школа (2020): Профіль інклюзивних вчителів: що вони мають знати і вміти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nus.org.ua/articles/profil-inklyuzyvnyh-uchyteliv-shho-vony-mayut-znaty-tavmity/?fbclid=IwAR1W35hAUfx5IC0SWv49a5Wdr7p6mvmvRF_SEjUMVUYFbr6ikZlhHX03bw / (дата звернення: 16.05.2022).

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. számú táblázat: *Az inkluzív oktatás összehasonlító vizsgálata Magyarország és Ukrajna vonatkozásában (megjelenése, célja, nemzetközi dokumentumok, tanulói kategóriák).....*43
2. számú táblázat: *Pedagógiai Szakszolgálat összehasonlítása Magyarország és Ukrajna vonatkozásába.....*45
3. számú táblázat: *A tanárasszisztens szerepe az inkluzív oktatásban Magyarország és Ukrajna vonatkozásában.....*47

Завідувачу кафедри

Біді Олені Анатоліївни

доктору пед. наук, професору

здобувача вищої освіти

Іванка (Качо) Домініки Елемірівни

студентка IV–го курсу,

ОП 013 Початкова освіта, бакалавр

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про академічну доброчесність в Закарпатському угорському інституті імені Ф. Ракоці II» від «30» серпня 2019 року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту і застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений(а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів/ідентичності/ схожості в роботах здобувачів вищої освіти повідомлений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в Базі даних Інституту. Також надаю ЗУІ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися/завантажуються для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Інституту надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

Дата

Підпис

Bida Olena

tanszékvezetőnek

Ivánka (Kacsó) Dominika

IV. évfolyamos hallgató

013 Tanítói

NYILATKOZAT

A II. Rákoczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2019. augusztus 30-án kelt tudományetikai szabályzatának pontjaival, amelyek szerint plágium felfedezése esetén a diplomamunka nincs védéshez engedve, megismerkedtem.

Tájékoztatást kaptam a plágiumszűrő rendszer használatáról, hozzájárulok a munkám ellenőrzéséhez és tárolásához az intézményi adatbázisban. Felhatalmazom az intézményt, hogy a munkámat ellenőrzés után felhasználhassák a plágiumszűrő program működésénél a további munkák ellenőrzésének folyamatában.

A munkát ellenőrzés céljából elektronikusan és nyomtatott formában is benyújtottam az intézménynek. Munkám elektronikus változata azonos a nyomtatott példánnyal.

Dátum

Aláírás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011257499

Дата перевірки:
19.05.2022 20:54:25 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
19.05.2022 21:09:42 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Ivánka (Kacsó) Dominika

Кількість сторінок: 57 Кількість слів: 14791 Кількість символів: 126380 Розмір файлу: 334.42 KB ID файлу: 1011147538

10.2% Схожість

Найбільша схожість: 2.09% з Інтернет-джерелом (<https://docplayer.hu/103506-A-sajatos-nevelesi-igenyu-tanulok-integra..>)

10% Джерела з Інтернету

320

Сторінка 59

0.58% Джерела з Бібліотеки

18

Сторінка 63

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел